AZ EGYETEMI VÁROSRÉSZ, A TECHNIKUM ÉS A KÖZÜZEMI TÖMB

Kronászt Margit

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés 3
2. Miért fontosak egy település életében a kisközösségek? 4
3. Irodalomtörténeti áttekintés Sztálinvárosról 7
4. Sztálinváros a fejlődés útján – névváltás, ’60-as és ’70-es évek 9
4.1. Névváltozás 9
4.2. Az könnyűipar helyzetének tárgyalása – Sztálinváros, majd Dunaújváros vonatkozásában 10
4.3. Nehézipar 13
4.4. Statisztikai adatok az 1960-as és 1970-es évek Dunaújvárosából – lakosságszám, beruházások, a város helyzete a megyében 17
5. A sztálinvárosi egészségügy – a kezdeti barakk fertőtlenítőtől a kis kórházon át a mai intézményig 18
6. Közösségek, közösségi terek 22
6.1. Május 1., Vidám Park és Ifjúsági Park 22
6.2. Zenei élet az új városban 23
6.3. Balett és tánc 27
6.4. Sportélet az új városban 29
Összefoglalás 37
Felhasznált és ajánlott irodalom 38
Felhasznált és ajánlott források 40
Fényképek 42

1. Bevezetés[1]

A sorozat harmadik tanulmányában térben és időben tovább lépek. A tanulmány helyszínét átteszem a Dunapentele melletti fennsíkra, ahol 1950-ben megkezdődött a későbbi Sztálinváros (ma Dunaújváros) építése.

Az előző íráshoz hasonlóan röviden itt is szólok a közösség fogalmáról, a közösségépítés jelentőségéről, arról, hogy egy közösség mit adhat a tagjainak.

A tanulmány fő tárgya a Technikum városrész és az Egyetem környékének tárgyalása – igyekszem összegyűjteni olyan helyszíneket, egyesületeket, amelyek a város korai éveiben közösséget alkottak. A város történetében az időbeli határt 1961-el, az új városnév felvételével kezdem és az 1960-1970-es évek bemutatására törekszem várostörténeti szempontból. A helyi egészségügy történetének tárgyalása, valamint a városi sport-, tánc- és zenei élet alakulása szintén ebben a tanulmányban kap helyet.

Az alábbi kérdésekre igyekszem választ adni. Hogyan terjeszkedett a város területe? Milyen új lehetőségek nyíltak a városlakók, és a környező települések lakói előtt? Milyen egyesületek, csoportok, együttesek, körök és klubok működtek a városban, ebben az időszakban? Milyen kikapcsolódási lehetőségei voltak a lakóknak?

Munkámat a lehetőségekhez mérten képi anyaggal egészítem ki és részletes irodalomjegyzéket csatolok hozzá.

[1] Jelen tanulmány Dunaújváros Megyei Jogú Város Önkormányzata megbízásából készült, a **TOP-6.9.2-16-DU1-2018-00001** azonosítószámú **„Helyi identitás és kohézió erősítése Dunaújvárosban”** című projekt megvalósítása keretében.
Ezúton is köszönöm Nagyné Hodik Mónika szakmai tanácsait, valamint lektorálását.

2. Miért fontosak egy település életében a kisközösségek?

Bár nem vagyok társadalomtudós – így nem is kívánok és nem is tudok tudományos igénnyel nyilatkozni a témáról –, de néhány szót mindenképpen szeretnék szólni arról, hogy egy-egy kisközösség mit adhat/adhatott az adott település életéhez, milyen jelentősége van/volt egy-egy település életében. A tanulmány célja az, hogy bemutassam, hogy Dunapentelén milyen lehetőségek álltak a lakók rendelkezésére ahhoz, hogy közösséget építsenek, közösséget formáljanak.

Az ember ősidők óta társas lény, ennél fogva szüksége van a másokkal való kapcsolatra, közös programokra, családdal és barátokkal eltöltött közös pillanatokra. Nem volt ez máshogy a régi időkben sem, így Dunapentele lakói számára is fontos volt, hogy kapcsolatot tartsanak másokkal, közösen dolgozzanak, munkán-iskolán kívüli szabadidős elfoglaltságokat keressenek maguk és családjuk számára.

Mi a közösség? Úgy gondolom, elsőként a közösség fogalmáról kell egy kicsit beszélnünk. A közösség mindig emberek csoportja, akiket valami összeköt: ez lehet családi vagy baráti kötelék, közös lakóhely vagy akár munkahelyi kapcsolódás is. A közösség biztonságot nyújt, tartalmat és célt ad az emberek számára; segítségükkel az egyéni érdekből csoportos érdek válhat, ezáltal elősegítve a cél megvalósulását. A közösségeket három típusra lehet osztani: lokális közösség, érdekközösség[2] és bensőséges kapcsolati közösség.[3] Munkám szempontjából a lokális közösségek a legfontosabbak, amelyeket a lakóhely köt össze, mely lehet szűkebb (egy utca) vagy tágabb (azonos város).[4, 5]

A közösségeket vizsgálhatjuk típus szerint: a tagok közvetlen kapcsolatban vannak egymással (pl. egymáshoz közel élnek) vagy eszmei kapcsolatot ápolnak egymással.[6] Fontosak azok a kritériumok is, amelynek meg kell, hogy feleljen egy közösség. Ezek a következők:

- kulturális hasonlóság
- azonos státusz
- interakciók a tagok között.

---

[2] *Az érdekközösségben „a tagok közös jellemzője az azonos rokonsági, munkavégzési, etnikai, vallási stb. hovatartozás, tehát valamely a lokalitáson túlmutató kulturális jellemző.”* KOVÁCS. http://www.kulturalisszemle.hu/7-szam/junior-kutatoi-muhely/kovacs-henrietta-a-kozossegfejlesztes-alapjai-es-a-tobbfunkcios-kozossegi-terek, 2021. március 8.

[3] *A bensőséges kapcsolati közösségben a tagok valamilyen közös eszméhez, világnézethez kapcsolódnak és ez jelenti számukra az összetartó erőt. Ilyen lehet pl.: egy vallási közösség.* Uo.

[4] UO.

[5] A közösség szó fogalmáról bővebben KOVÁCS. uo., 2021. március 8.

[6] UO.

A tagok ezeknek tudatában vannak, hiszen így jön létre az a közösség, amely mellett elköteleződtek, amivel azonos szemléletet ápolnak. Ennél fogva az emberek tudatában a közösség, mint fogalom, pozitív hangzatú szóként él.[7]

Egy közösség több funkciót is betölt:

- szocializáció
- gazdasági boldogulás
- társadalmi részvétel
- társadalmi kontroll
- kölcsönös támogatás.[8]

A közösségek erőforrásokat hoznak létre, egy olyan magot képesek létrehozni, amelyek megteremtik/megteremthetik a jövőt. A közösségek *képesek újjáépíteni a gazdasági struktúrákat, ha megfelelő bennük a szellemi erő és összefogás*.[9] Minden közösség számára fontos, hogy egyedi legyen, lakható, egészséges és biztonságos környezetet biztosítson az emberek számára. A közösségek összefogják/koordinálják az embereket napjainkban is és így volt ez a régi időkben is.

Hogyan lehet a közösségeket fejleszteni? A fejlesztés egy olyan folyamat, amely valamilyen formában előre mozdítja az adott közösséget, általában egy külső, szakszerű beavatkozás segítségével. A fejlesztés törekszik egy, a korábbinál jobb állapot létrehozására, arra, hogy megtanítsa az adott közösségnek azt, hogy hogyan tudja a saját problémáit orvosolni, megoldani. Maga a fejlesztés is több területre koncentrálhat (gazdasági élet, életminőség, intézményi vagy mentalitásbeli jellemzőknek a javítása), azonban jelen munkámnak nem tárgya ezeknek a részletes tárgyalása. Fejlesztés során mindig figyelembe kell venni, hogy a közösséget emberek alkotják, így a fejlesztéseket a tagok kezdeményezéseire kell alapozni, így mindig egy alulról jövő folyamatot létrehozva, folytatva. Az elsődleges cél minden esetben egy pozitív változás létrehozása.[10]

A közösségfejlesztés alulról építkezik, helyi gazdasági és humán erőforrásokra támaszkodva. A közjóra irányuló cselekvéshez a közösségi munkások alternatívákat dolgoznak ki, megszerzik a szükséges információkat, külső segítőket vonnak be (lehetnek külső fejlesztők, helyi polgárok, más települések képviselői, szakemberek, országos szervezetek képviselői,

[7] KOVÁCS. http://www.kulturalisszemle.hu/7-szam/junior-kutatoi-muhely/kovacs-henrietta-a-kozossegfejlesztes-alapjai-es-a-tobbfunkcios-kozossegi-terek, 2021. március 8.
[8] UO.
[9] https://www.pr-blog.hu/a-kozossegepites-alapjainak-strategiaja, 2021. március 5.
[10] KOVÁCS.http://www.kulturalisszemle.hu/7-szam/junior-kutatoi-muhely/kovacs-henrietta-a-kozossegfejlesztes-alapjai-es-a-tobbfunkcios-kozossegi-terek, 2021. március 8.

stb.). A közösségi folyamatban résztvevők természetesen együttműködnek az önkormányzatokkal is. Míg a település vagy területfejlesztés elsősorban az adott körzet infrastrukturális fejlesztésére irányul, addig a közösségfejlesztés a helyi társadalmak közösségeit fejleszti (humán fejlesztés).[11]

A sorozat harmadik tanulmányában arra törekszem, hogy az 1960-1970-es évek történetét dolgozzam fel/mutassam be az olvasó számára. Az időszakból igyekszem kiemelni a legfontosabb eseményeket. Emellett azzal foglalkozom, hogy a tárgyalt városrészeknek hogyan alakult a története.

[11] https://vizsgazz.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=752:20tetel&catid=83&Itemid=221, 2021. március 8.

3. Irodalomtörténeti áttekintés Sztálinvárosról

Jelen fejezetben egy rövid irodalomtörténeti áttekintést kívánok nyújtani az olvasónak, kiválasztva az általam felhasznált irodalmak közül azokat, melyek a legnagyobb segítségemre voltak munkám során.

Sztálinváros történetével több szakirodalomból is megismerkedhetünk. Az egyik legfontosabb az Erdős Ferenc és Pongrácz Zsuzsanna szerkesztésében megjelent *Dunaújváros története*[12] című kiadvány. Ez a monográfia talán a legteljesebben öleli fel Dunaújváros történetét az őskortól kezdve egészen a rendszerváltásig. A kötet a település minden korszakát feldolgozza, zárásként pedig megtalálható benne a város építészetének, képzőművészetének és közművelődésének a története is. Munkám szempontjából a legfontosabb adatokat a XIX. század második, valamint a XX. század első felének tárgyalása adta, de hasznosnak bizonyultak a korábbi fejezetek is.

Építészettörténetileg páratlan forrásul szolgál a Barka Gábor, Fehérvári Zoltán és Prakfalvi Endre által jegyzett munka, amely az első 10 év építészetét veszi górcső alá.[13] A kis könyvben városrészekre lebontva olvasható az egyes utcák, épületek, közintézmények építéstörténete, térképekkel és más egyéb forrásokkal kiegészítve. Hasonlóan fontos munka Weiner Tibor és Valentiny Károly *Sztálinváros, Miskolc, Tatabánya* című könyve, amely a vizsgált korszakban keletkezett és végig vezet ezeknek a városoknak az építéstörténetén.[14]
A Dunaújvárosi Építészeti Emlékek Tanútját és a Szocreál Tanösvényt veszi munkája középpontjába Nagyné Hodik Mónika. Tanulmányában[15] részletesen tárgyalja a tanút és tanösvény létrejöttének körülményeit, valamint bemutatja az egyes állomásokat, a róluk fellelhető legfontosabb információkkal. A munkát a szerző saját fotói teszik teljessé, hogy az olvasó maga elé képzelhesse az egyes épületeket.

[12] Dunaújváros története. Szerk.: ERDŐS Ferenc – PONGRÁCZ Zsuzsánna. Dunaújváros, Dunaújváros Megyei Jogú Város Önkormányzata, 2000.
[13] BARKA Gábor – FEHÉRVÁRI Zoltán – PRAKFALVI Endre: Dunaújvárosi építészeti kalauz 1950-1960. Dunaújváros, Dunaújváros Megyei Jogú Város Önkormányzata, 2007.
[14] WEINER Tibor – VALENTINY Károly: Sztálinváros, Miskolc, Tatabánya. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1959.
[15] NAGYNÉ HODIK Mónika: A Dunaújvárosi Építészeti Emlékek Tanútja és a Szocreál Tanösvény. In: *Az Intercisa Múzeum Évkönyve IV.* Szerk.: KESZI Tamás. Dunaújváros, Intercisa Múzeum, 2020.

Horváth Sándor *A kapu és a határ*[16] című munkájában többek között levéltári forrásokra, valamint korabeli újságokra támaszkodva igyekezett felépíteni a város korai történetét. Munkájában területenként haladva mutatja be az építkezés történetét és a lakosság életének alakulását. Könyve bővített és átdolgozott kiadása 2017-ben meg jelent meg az Indiana University Press jóvoltából az USA-ban.

A város történetének rendkívüli kutatója volt Matussné dr. Lendvai Márta. Kutatásai fókuszpontjában a pentelei iskolatörténet mellett a város korai évei és a nőtörténet álltak. *Új város születik*[17] című munkája – bár kiállításvezetőnek készült – mégis páratlan adatgazdag és sok fontos információt hordoz az első tíz évről. *Sztálinvárosi nők*[18] című könyvében a szerző azt vizsgálja, hogy hogyan alakult a nők élete a vizsgált korszakban. Milyen szerepet töltöttek be a társadalom életében: diák, feleség, anya, dolgozó nő – akinek sokszor egyszerre több szerepben is helyt kellett állnia. *Dunaújvárosi nők a hatvanas években*[19] című könyve történetileg az előző munka folytatása, mely a hatvanas évek időszakát tárgyalja szintén a nőtörténetre fókuszálva.

Jelen munkámban kívánok egy átfogóbb képet adni a helyi egészségügy történetéhez is. Fontosnak tartom a kérdés tárgyalását, mivel újonnan épült városként az egészségügyre is hangsúlyos szerep helyeződött. *A dunaújvárosi egészségügy története*[20] című tanulmányomban részletesen tárgyaltam a kérdést, kezdve az egyszerű fertőtlenítő állomásoktól kezdve, a kórház megépülése körüli kérdéseken át egészen a későbbi fejlesztésekig és az új Technológiai Tömb átadásáig. *Kórháztörténeti érdekességek*[21] című rövid cikkemben pedig néhány, az Intercisa Múzeum Történeti Gyűjteményében őrzött tárgyon keresztül igyekeztem az olvasóhoz közel hozni ezt az időszakot, valamint az építkezést övező hangulatot.

---

[16] HORVÁTH Sándor: A kapu és a határ: mindennapi Sztálinváros. Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok 34. Budapest, MTA Történettudományi Intézet, 2004. (Bővített kiadása: HORVÁTH, Sándor: Stalinism Reloaded. Everyday life in Stalin-city, Hungary. Bloomington, Indiana, USA, Indiana University Press, 2017.)

[17] MATUSSNÉ LENDVAI Márta: Új város születik. Dunaújváros, Intercisa Múzeum, Dunaújváros, 2001.

[18] MATUSSNÉ LENDVAI Márta: Sztálinvárosi nők. Dunaújváros, Intercisa Múzeum, 2005.

[19] MATUSSNÉ LENDVAI Márta: Dunaújvárosi nők a hatvanas években. Dunaújváros, Fejér Megyei Múzeumok Igazgatósága, Intercisa Múzeum, 2008.

[20] KRONÁSZT Margit: A dunaújvárosi egészségügy története. In: *Az Intercisa Múzeum Évkönyve III.* Szerk.: KESZI Tamás. Dunaújváros, Intercisa Múzeum, 2019.

[21] KRONÁSZT Margit: Kórháztörténeti érdekességek. In: *Az Intercisa Múzeum Évkönyve IV.* Szerk.: KESZI Tamás. Dunaújváros, Intercisa Múzeum, 2020.

4. Sztálinváros a fejlődés útján – névváltás, ’60-as és ’70-es évek

A megkezdett fonalat 1961 őszén veszem fel, azonban az ipar tekintetében vissza fogok tekinteni a korábbi évekre is. Bár részben érintettem már az előző tanulmány várostörténeti részében is az 1956 után bekövetkező eseményeket, változásokat, de jelen munkámban is foglalkozni fogok azzal, hogy hogyan alakult a város ipara: milyen új üzemek létesültek a városban, valamint azok mivel járultak hozzá a város fejlődéséhez.

4.1. Névváltozás

1961 őszén újabb jelentős esemény következett be a város életében – egy újabb névváltás, amely azonban már tartósnak bizonyult.

Bár a város története 70 évre nyúlik vissza, mégis ezalatt a rövid időszak alatt több névváltáson is átesett. 1951-ben Dunapentele ideiglenes elnevezéssel várossá nyilvánították. A városnév megváltoztatására irányuló törekvések 1951. október 12-én kaptak nagyobb szerepet, egy munkásgyűlésen. Ekkor merült fel, hogy a település vegye fel a Sztálinváros nevet, a gyárat pedig nevezzék át Sztálin Műnek a Nagy Októberi Szocialista Forradalom emlékére és Sztálin tiszteletére. A törekvések sikerrel jártak: 1951. november 7-én Sztálinvárosra és Sztálin Műre módosították a neveket. Az 1956-os események „viharában”, 1956. október 24-én visszatértek a történelmi Dunapentele név használatára, ami egészen 1957. április 4-ig kitartott. Ezután a város visszakapta Sztálin nevét.

1961. november 25-én a *Magyar Közlöny 87. számában* olvasható az a határozat, amely tájékoztatott a városnév megváltozásáról.[22] A lakosság Tapolczai Jenő tanácselnök tolmácsolásában értesült a változtatás elfogadásáról:

Tapolczai Jenő tanácselnök tájékoztatja a tanácstagokat:

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1961. november 24-én kelt és 17/1961. számú határozatával arról értesített bennünket, hogy előterjesztésünket elfogadva, kérésünknek megfelelően, városunk nevét DUNAÚJVÁROSRA változtatta.

A városnév megváltoztatása során a vitában több más név is felmerült. Ilyen pl.: Dunavasvár, Vasvárad, Acélváros stb. Úgy érezzük azonban, hogy a mi viszonyaink között városunk neve - ami első hallásra egyeseknek még szokatlan - "Dunaújváros" méltó módon kifejezője lesz annak, amit itt, a Duna mentén, a szocializmus építésének e nagyszerű időszakában épült és épül...[23]

[22] A Népköztársaság Elnöki Tanácsának 17/1961. számú határozata. A javaslatok között az alábbiak is helyet kaptak: *Dunavasvár, Acélváros, Kohászváros.*

[23] 1961. november 25-től Dunaújváros lett Sztálinváros új neve:

4.2. Az könnyűipar helyzetének tárgyalása – Sztálinváros, majd Dunaújváros vonatkozásában

Már az 1956-os eseményeket követő megtorlások közepette foglalkoztatta a politikai vezetést a város és iparának további fejlesztése. Ugyan az 1954-es „pénzcsap" elzárás után adódtak nehézségek – elég csak arra gondolni, hogy a nehéz években kapott pénz újabb fejlesztésekre nem volt elegendő; mindössze karbantartani tudtak belőle, valamint a házakat bevakolni és a parkosítást elkezdeni –, mégis a korábbi fejlesztési törekvések – ha főként a felszín alatt is – de megmaradtak.

Továbbra is fontos kérdés volt, hogy az iparhálózat bővüljön, és újabb gyárak telepedjenek le az új városban, amelyek lehetőség szerint az építészeti munkákból kiesett női munkaerőt is foglalkoztatni tudják. Nemcsak a helyben lakó nők foglalkoztatását kellett megoldani, hanem a környező településeken élőkét is, akik nem kívántak vagy nem is tudtak a mezőgazdaságban elhelyezkedni, esetleg tudatosan városi munkára és az új városba való beköltözésre készültek és itt akartak letelepedni, családot alapítani. Természetesen a foglalkoztatás kérdéseinek a megoldása nemcsak a női munkaerőre vonatkozott: az építőipari munkákból kiesett férfiak ugyanúgy munkát kerestek az új városban.

Az 1957-es évben több előkészítő tárgyalásra is sor került az ipar fejlesztésével kapcsolatban. Ruhagyárat, valamint fehérneműk készítésére szakosodott üzemet és tésztagyárat akartak létesíteni a városban. 1957. május 28-án megállapodás született arról, hogy a Szalki-szigeten fog létesülni a Vörös Október Ruhagyár helyi üzeme, amely megnyitása után 1000 nő számára fog munkát biztosítani.[24] Kérdés volt, hogy hol nyerjen elhelyezést az üzem. Felmerült a kikötő épületére vonatkozólag a megfelelő hasznosítás kérdése. Az épület eredetileg a vízi úton érkező vasérc kirakodására és tárolására építették, azonban méreteiben túllépte az észszerű hasznosítás lehetőségeit. A Vasmű, valamint a 26. sz. Állami Építőipari Vállalat szerint a legmegfelelőbb megoldás az lett volna, hogy ha munkásszállót hoznak benne létre.[25] Azonban szükség volt az új üzem számára a helyre, így végül a foglalkoztatási érdekek döntöttek a kérdésben. 1957. július 22-én 60 dolgozóval megkezdte a működést a

---

http://www.jakd.hu/index.php?p=evfordulo&id=986&fbclid=IwAR1FFs9e36vJTMDETJaiplpPT_K1nGZAABtQX5ojXvHPpcVETnqajPUV0C4, 2021. július 9.
Munkában az idézeteket közlésekor minden esetben az eredeti helyesírást követtem.

[24] ERDŐS-PONGRÁCZ 291.

[25] Uo.

Vörös Október Ruhagyár helyi üzeme a városi tanács támogatásával, valamint a gyár kispesti székhelyéről érkező szakemberek irányításával.[26]
Szakképzett varrónők mellett varrni tudó nőket is alkalmaztak. A dolgozók száma folyamatosan emelkedett és már az első évben jelentős mennyiségű ruhát termeltek. Az 1970-es években már több mint 700 dolgozója volt a gyárnak.[27]

Szintén ebben az évben létesült a Budapesti Férfi Fehérneműgyár dunaújvárosi üzeme (később FÉKON). Az új üzem 1957. szeptember 2-án kezdte meg a munkát.[28]
1958. augusztus 20-án kezdték meg a munkát a Magyar Posztógyár által a városba telepített fésűsfonodában, a mai Piac tér helyén. A fonoda szintén a női munkaerő foglalkoztatásának kedvezett, hiszen az alkalmazottak nagy része nő volt. Évente jelentős mennyiségű fonalat állítottak elő. Az előállított termékek mennyisége folyamatosan nőtt és másfél évtized alatt a dolgozók létszáma is többszörösére emelkedett.[29]

Fontos beruházás volt a Magyar Optikai Művek Dunaújvárosi Óragyárának a megalapítása is, mely 1967-ben kezdte meg a munkát. A gyárat a vasmű egyik munkásszálóján helyezték el. A kezdeti kis dolgozói létszám hamarosan a többszörösére nőtt, köszönhetően a gyár dinamikus fejlődésének. Az 1970-es évek elején üzemcsarnokokkal bővítették a gyárat, amely a hazai óragyártás egyik bázisa lett idővel, mivel számtalan dolgot termelt (kész ébresztőórák, elektromos és technikai műszerek mellett alkatrészeket, pl. percjelzőket, kapcsolókat is előállítottak).[30]

A II. ötéves terv egyik legfontosabb beruházása a szalmacellulóz gyár megépítése és üzembe helyezése volt, mely végül 1962. december 8-án kezdte meg a működést. Az itt elkészült szalmacellulózt az ország papírgyárai dolgozták fel elsősorban, de termelt külföldi exportra is.[31] A gyár és ezáltal a város, idővel a hazai papírgyártás egyik központja lett. Miután

[26] ERDŐS-PONGRÁCZ 291.
[27] Uo.
[28] Ekkor számolták fel a radari barakktáborban működő konfekciós üzemet, amely a Vegyesipari Vállalat irányítása alatt állt és rossz körülmények között működött.
ERDŐS-PONGRÁCZ 292.
[29] Uo.
[30] Uo.
[31] Ez elsősorban a Szovjetunió, a Német Demokratikus Köztársaság és Csehszlovákia felé irányult, de olaszországi és franciaországi papírgyárak is találhatók a megrendelők között. Uo.

elkezdtek hullámpapírt is előállítani, annak az importját sikerült kiváltani. A gyár folyamatosan fejlődik.[32]

[32] Ma a Hamburger Hungária Kft. és a Dunapack Zrt. Hullámtermékgyár működik Dunaújvárosban, számos helybeli és környékbeli dolgozónak adva munkát. Előbbi ad otthon a Magyar Papírmúzeumnak, mely részletes és gazdag állandó kiállítás keretében mutatja be a papír felhasználásának évezredes fejlődését, emellett színvonalas időszaki tárlatokkal várja a látogatókat. Nyári gyermektábort is szerveztek már; valamint múzeumi-könyvtári-levéltári dolgozók, pedagógusok és érdeklődők részére szokott megrendezésre kerülni a Papírakadémia (a legutóbbi képzési napok 2021. május 20-21.-én voltak, a *Bibliák papírvilága* című tárlat ünnepélyes megnyitójával egybekötve. A múzeum igazgatója, Pelbárt Jenő a Magyar Papír- és Vízjeltörténeti elnöke. A múzeumról lásd bővebben a sorozat negyedik tanulmányának a városi kiállítóhelyekkel foglalkozó fejezetét.
A társaság elérhetősége: https://mapavit.webnode.hu/, 2021. július 30.
A múzeum elérhetősége: https://magyarpapirmuzeum.webnode.hu/, 2021. július 30.

4.3. Nehézipar

Előző munkámban már röviden foglalkoztam a Vasmű 1956 utáni történetével, jelen munkámban azonban egy részletesebb tájékoztatást kívánok adni a helyi vasgyártás történetéről.

Sztálin 1953-as halála után az első ötéves terv 1954-1955-ben kimerült gazdaságilag és megakadt politikailag is. Az építkezést le kellett állítani, de nemcsak ezt, hanem a város bővítésére és fejlesztésére vonatkozó tervezést is – amely miatt több, korábbi terv nem valósult meg. A rendelkezésre álló forrásokat nagyobb részben karbantartásokra, kisebb részben a már megkezdett építkezések befejezésére költötték: bevakolták a házakat, valamint megindult a város nagymértékű parkosítása is ebben az időszakban. A megakadás éreztette a hatását a Vasműben is. Ugyanakkor teljes leállás nem következett be: 1954. közepéig átadták a Vasmű nagyolvasztóját, a Martin acélművet, 1956-ban a kokszolót.[33] Mindezek ellenére a termelési kapacitás foka nem érte el a tervezett felét sem. Jóval nagyobb volt a ráfordítás, mint a termelési érték, melyet nagyrészt az befolyásolt, hogy a hengermű nem üzemelt.[34]
1957 tavaszán újfent a megbeszélések fókuszpontjába került, hogy folytatódjon-e a Vasmű építése. Mivel ekkorra már hatalmas mennyiséget költöttek rá, így valójában nem is volt kérdés, hogy befejeződik-e az építkezés.[35]
A gyár építése tehát tovább folytatódott és szakaszosan adtak át újabb és újabb termelési egységeket, hogy a beruházás legfontosabb szakasza be tudjon fejeződni:

- 1957. október 19-én avatták fel a II. számú nagyolvasztót,
- 1960. július 17-én a meleghengerműt,
- 1965. július 4-én a hideghengerműt.

Mindezek mellet a Vasmű gépgyára is üzemelt, amely elsősorban azért dolgozott, hogy a kohászati üzemek karbantartásához, valamint a szükséges fejlesztésekhez kellő berendezések biztosítani tudják, de gépi berendezések gyártására is alkalmas volt.
Az öntöde is több mindent biztosított: főként tartalék alkatrészek és az acéltermeléshez szükséges fogyóeszközök kerültek ki innen.[36]

---

[33] Ehhez lásd bővebben jelen sorozat második tanulmányát.
[34] ERDŐS-PONGRÁCZ 293.
[35] *...amikor már a vasmű építésére 3 milliárd és 400 millió forintot áldoztunk, szükségtelen azon gondolkodni, hogy tovább épüljön-e vagy sem. A vasmű további építését a magyar vezetőkön és szakembereken kívül a Szovjetunió vezetői és szakemberei is szükségesnek tartják. Az eddigi tárgyalások eredményeképpen 25 millió forinttal azonnal folytatni kell az építkezést...* – Herczeg Ferenc kohó- és gépipari miniszter szavai 1957. március 21-én. Uo.

Honnan és mennyi alapanyagot szállítottak a Vasműbe?[37]

Alapanyag	Mennyiség	Honnan (és hogyan) érkezett?	Az alapanyag felhasználási módja
vasérc	1 millió tonna/év	Szovjetunió, vízi úton a kikötőbe	az ún. darabosító szalagon készítették elő
szén	1,2 millió tonna/év	közel 70 %-a a mecseki szénmedencéből, 30 %-át pedig a Szovjetunióból, Csehországból vagy Lengyelországból importálták	szénmosókkal csökkentették a hamutartalmat
víz	120 000 tonna/nap	2 szivattyútelep segítségével a Dunából emelték ki	a technológiai folyamatokhoz volt rá szükség
elektromos energia	-	80 %-át az erőmű adta, a 20 %-át az országos hálózatról vásárolták	a gyár ellátása az alábbiakkal: elektromos energia, ipari gőz, víz, oxigén és sűrűtett levegő a város számára a távfűtés biztosítása

[36] *A kohászati kombinát méreteit az alábbi adatok is érzékeltetik: az 1970-es évek elején területe meghaladta a 300 hektárt, közúti hálózata a 24, vasúti hálózata a 105 kilométert.* ERDŐS-PONGRÁCZ 294.
[37] A táblázat adatainak a forrása: Uo.

A Dunai Vasmű gyárrészlegei és termelő egységei

1. *Kokszolómű*
2. *Vegyiművek*
3. *Nagyolvasztó*
4. *Acélmű*
5. *Meleghengermű*
6. *Hideghengermű*
7. *Lemezfeldolgozó gyárrészleg*
8. *Tüzállóanyaggyár*
9. *Üzemfenntartási gyárrészleg*
10. *Energia gyárrészleg*
11. *Szállító gyárrészleg*
12. *Lőrinci hengermű*[38]

Az 1960-as évek végére a gyár már kiterjedt kapcsolati tőkével rendelkezett, több mint 30 országba importálta termékeit. A termelés értéke, valamint a gyár nyeresége folyamatosan emelkedett, melyből az adók kifizetése mellett fejlesztési és részesedési alapra is tudtak fordítani. Utóbbiból biztosították a dolgozók béremelését és aktuálisan a béren felül osztott jutalmakat is.

1968-tól új gazdasági mechanizmus volt kibontakozóban. Fő célja a termelési mennyiségi növelése mellett a minőség hasonló színvonalú változtatása volt. Emellett törekedtek a kereslet-kínálat összhangjának megteremtésére, de a munkavállalók élet-és munka-körülményeinek a javítására is.[39]

A tárgyalt évtizedekben a gyár dolgozóinak a száma folyamatosan nőtt. Összetételüket tekintve jelentős részük munkás volt; mellettük műszaki és adminisztratív, valamint egyéb kategóriákba sorolták az alkalmazottakat. Csökkent a segédmunkások száma, egyre több lett a

[38] ERDŐS-PONGRÁCZ 293.
[39] Uo. 294.

szakmunkás és betanított munkás. A fizetések is emelkedtek a vizsgált időszakban, bár a termelés mértéke magasabb volt a bérfejlesztés mértékénél.[40]

[40] A gyár foglalkoztatta ekkoriban a városban élő, aktív korú munkavállalók nagy részét. Törekedtek az élet- és munkakörülmények pozitív befolyásolására. Maga a város is adottságainak köszönhetően vonzóvá vált letelepedés szempontjából: a Vasmű mellett létesített, számtalan más üzem munkahelyet teremtett; a lakáshoz jutási körülmények is kedvezőek voltak. Vonzóak voltak az oktatási intézmények kínálta lehetőségek, de a kulturális és más egyéb kikapcsolódási lehetőségek szintén kedvezően hatottak a lakosságra. Ugyanez mondható el az ellátottságról is (egészségügyi és szociális hálózat vagy a város által kínált vásárlási lehetőségek). ERDŐS-PONGRÁCZ 294-295.

4.4. Statisztikai adatok az 1960-as és 1970-es évek Dunaújvárosából – lakosságszám, beruházások, a város helyzete a megyében

Jelenleg Dunaújváros a megye második legnagyobb települése, de nem volt ez máshogy a korábbi évtizedekben sem. A két legnagyobb település lakossága a megye lakosságának közel a felét alkotta. Az országos településhálózat-fejlesztési koncepció többek között felsőfokú központokat, felsőfokú- és középfokú társközpontokat tartott nyilván. A megyeszékhely az első kategóriába, városunk a másodikba tartozott. Az évtized végére elmondhatjuk, hogy a megyei szerkezetből hiányoztak a közép- és kisvárosok, bár megindult egy várossá nyilvánítási folyamat, de ez nem oldotta meg a fennálló problémákat.
A megyében a megyeszékhely mellett Dunaújvárosi fejlesztése is kiemelt figyelmet kapott: közel egyforma összeget költöttek a két városra. Dunaújvárosban a papírgyár hullámvertikuma és a Vasműben a konverteres acélmű igényeltek nagy összeget.[41]

A lakosságszám hol gyorsabb, hol lassabb ütemben növekedett – nagyrészt vándorlás, valamint helyben születések következtében, így a népsűrűség is kiemelkedően magas volt[42] –, melyet a vizsgált évtizedek tekintetében az alábbi táblázatban mutatok be:[43]

Év	Lakosságszám
1965	43 500
1970	45 874
1975	54 738

Ebben az időszakban megemelkedett a bölcsődék és óvodák férőhelyének a száma, megnőtt a kórház által biztosított ágyak száma, pörgött az idegenforgalom, a dolgozók nagy része a Vasműben dolgozott, de mindenképpen az iparban. A lakásproblémák is enyhültek: több lakás épült, mint ahogy a lakosság száma emelkedett. Megnőtt a közép- és felsőfokú oktatásban tanulók száma is: előbbi intézménytípusban a levelező és esti tagozatokon tanulók száma, míg az utóbbiban a nappali tagozatosoké.[44]

[41] Egy lakosra lebontva azonban Dunaújváros lényegesen magasabb szinten állt ebből a szempontból: itt 217 ezer forint jutott egy lakosra, míg 60 km-rel odébb 130 ezer forint. ERDŐS-PONGRÁCZ 296.
[42] 1041 fő/km^2. Uo. 297.
[43] Az adatok forrása: Uo.
[44] Uo.

5. A sztálinvárosi egészségügy – a kezdeti barakk fertőtlenítőtől a kis kórházon át a mai intézményig[45]

Ahogy az már korábbi tanulmányomban is olvasható volt, Dunaújváros létrejöttéhez tudatos döntések sokasága vezetett. Dunaújváros az ország első szocialista-realista stílusban épült városa, mely a Dunapentele falu melletti területen épült fel. A fejlődés akkor indult meg, mikor a MDP Központi Vezetősége döntést hozott egy új vaskohászati kombinát felépítéséről 1949-ben, mely mellé lakótelepet is terveztek. Bár az eredeti tervek szerint a gyár és a lakótelep Mohácson épült volna fel, de hamarosan a megromlott jugoszláv-magyar viszony miatt új helyszínre volt szükség, mely jóval távolabb esett a határtól. Dunapentele földrajzi adottságai és elhelyezkedése kiváló volt, így rövidesen megérkezett a faluba a határozat az építkezés áttelepítéséről. A Duna Menti Kohászati Kombinátnak és a hozzá kapcsolódó lakótelepnek a felépítése az első öt éves terv kulcspontja volt: a gyár és a város élete már kezdetektől fogva szorosan összefonódott. Az építkezésen részt vettek Dunapentele és a környező települések lakói, de új munkaerő is áramlani kezdett ide az ország minden tájáról. Emellett ifjúsági táborokat is szerveztek, melyek keretében a fiatalok két hetes turnusokban váltották egymást. A lakosságszám rohamos növekedésnek indult. Ez a növekedés magával hozta az igényt egy korszerű, minden igényt kielégítő és modern kórház megépítésére is – amelyet az Egészségügyi Minisztérium eredetileg Dunaföldvárra tervezett úgy, hogy az szolgálja ki a megyei igényeket is – de látva a rohamosan fejlődő építkezést, módosítottak a terveken.
Elkészült egy 400 ágyas kórháznak a terve, az építkezés is megkezdődött, azonban közel másfél évtizedig elhúzódott, így addig szükség volt más megoldásokra.[46]

1951-ben alakult meg a Városi Tanács és azon belül az Egészségügyi Osztály, melynek első vezetője dr. Erpf Károly volt. Ekkor a legfontosabb feladatoknak az építkezők megfelelő egészségügyi ellátásának megszervezése volt:

- a Szórád Márton út egyik korán elkészült barakkjában fertőtlenítő és szűrő állomást rendeztek be;

[45] A fejezet – a helyi egészségügy bemutatása – az alábbi munka alapján készült: KRONÁSZT Margit: A dunaújvárosi egészségügy története. In: *Az Intercisa Múzeum Évkönyve III.* Szerk.: KESZI Tamás. Dunaújváros, Intercisa Múzeum, 2019.

[46] Az építkezés befejezéséig több létesítményt is igénybe vettek egészségügyi ellátás céljából: egy anya- és csecsemőotthont, a szintén építés alatt álló, majd átadott I. sz. Rendelőintézet egy részét, valamint lakóépületekben átalakított lakásokat. KRONÁSZT 2019. 19.

- szintén itt került berendezésre egy szoba, ahol a munkaalkalmassági vizsgálatok végezték;
- az érkezők itt szűrésen estek át, tífuszoltást kaptak és szükség esetén fertőtlenítették őket;
- szintén itt kapták kézhez egészségügyi kartonjukat, mellyel munkaalkalmasságukat tudták igazolni.

Kórház hiányában a komoly ellátásra szorulókat ekkoriban Székesfehérvárra irányították át. 1951-ben[47] négy orvos dolgozott Dunapentelén, majd nyáron többen is érkeztek, köztük dr. Groszman Sándor – a kórház első igazgatója – és dr. Liptai László – későbbi tanácsi osztályvezető, az egészségügyi szolgálat megszervezője.

A Május 1. utca elsőként felépült kockaépületében nyitotta meg kapuit a város első körzeti orvosi és fogorvosi rendelője. Itt kapott helyet egy 1 ágyas fektető – amit később 40 ágyassá bővítettek, valamint egy gyógyszertár. A rendelő vezetője dr. Groszman volt, segítői pedig két képesített és két képesítetlen ápoló. A dolgozókat még ekkoriban is a barakkfertőtlenítőben vették fel.

Időközben megkezdődött az I. sz. Rendelőintézet építése, melyet Ratkó Anna, egészségügy miniszter avatott fel 1952. április 30-án. A korábbi kicsi rendelő és fektető ekkor átköltözött a mai Kossuth Lajos utca 1-3. szám alatti épületbe, a rendelő épületébe, valamint az Úttörő utcában rendezték be a fektetőt. Ezzel létrejött az ún. *„kiskórház”*. Elsőként a belgyógyászati és a fertőző osztály kezdte meg a munkát, majd rövidesen sebészet is létesült. Az igazgató-főorvos pozícióját dr. Groszman Sándor töltötte be. Közeli kollégája volt az a dr. Pátkay József, aki 1953-ban a rendelő első műtétét végezte. A fektetőben hatvan ágyon tudtak betegeket elhelyezni.

Az ekkor átadott épületben egyaránt helyet kaptak irodák, műszaki részleg, patológia, műtők és előkészítő, valamint posztoperatív osztály. Mindezek mellett működtek a különféle szakrendelések, gondozók és diagnosztikai egységek is. Még ebben az évben nyitotta meg kapuit a radiológia, a bőr- és nemibeteg, valamint a tüdőgondozó és a szülészeti osztály.[48]

---

[47] Ebben az évben továbbra is az egyik legfontosabb feladat volt, hogy a dolgozók számára tiszta ivóvizet tudjanak biztosítani, valamint sokat küzdöttek a szállások tisztaságáért és higiéniájáért is.

[48] Szintén ebben az évben kapott dr. Groszman Sándor *Érdemes orvos* kitüntetést, melyről a helyi sajtó is beszámolt. Ízelítőül álljon itt a cikk egy részlete:
Az elmúlt héten kormányunk Sztálinváros kórházi főorvosának, dr. Groszman Sándor elvtársnak, munkája iránti elismeréséül az „Érdemes orvos” kitüntetést adományozta. Groszman elvtársat számosan ismerik már városunkban, sok építőmunkásnak adta vissza egészségét, munkaképességét […]

1953-ban tovább bővültek a Rendelőintézet szolgáltatásai: megnyílt az első állandó körzeti orvosi rendelő, gyermek- és nőgyógyászati osztályt indítottak; megindult az ellátás a fül-orr-gégészeti osztályon és általános sebészetet is kialakítottak. Labor és véradó állomás létesült. 1954-től váltak rendszeressé a terhestanácsadások, valamint megnyílt az intézeti gyógyszertár elődje. A következő évben újabb osztályok kezdték meg a működést: onkológiai és traumatológiai gondozó.

Közben épült a Technikum városrészben a Jálics János által tervezett szülőotthon, melyet 1958-ban adtak át. Műtők és gyermekgyógyászati osztály mellett konyha is működött itt, amely az otthon mellett ellátta a Rendelőintézet dolgozóit és betegeit is. Az első itt született csecsemő Egyed Pistike volt.

Az első évtizedet mérlegelve az alábbiakat mondhatjuk el az egészségügy tekintetében: a Rendelőintézetben 8 osztály működött, 240 ágyon látták el a betegeket és összesen 60 orvos dolgozott itt. Az épület ekkor 12 szakrendelésnek adott otthont, a véradó állomás pedig havi átlag 25 l vért tudott biztosítani az arra rászorulóknak.

Az évtizedet végig kísérték az új kórházért folytatott küzdelmek. Ahogy nőtt a lakosság száma, úgy növekedett az új kórház iránti igény is. Bár az első tervek már az évtized elején elkészültek, de azokon többször is módosítottak, javítottak. A tényleges építkezés szakaszosan végül 1960-ban tudott megkezdődni, a város fennállásának 10. évében.

1962-ben nyílt meg a tüdőszűrő (ernyőképszürő) állomás, mely ellátta a környező települések TBC-s betegeinek szűrését és kezelését is.

Ebben az évben hunyt el hosszas betegség után az első igazgató-főorvos, dr. Groszman Sándor, aki így már nem élhette meg az új kórházépület átadását – és, aki gyógyító munkája mellett aktívan kivette a részét az új város kulturális életéből is: gondoljunk csak az előző tanulmányban tárgyalt öntevékeny színjátszó körre, amelyet a doktor alapított, és amely

---

Részletek Groszman doktor szavaiból tanulmányairól és a városba költözésről: *[…] Én 1933-ban szereztem meg a képesítésem, - de utána 9 évig kellett várnom, hogy megkapjam a kinevezésem […] A felszabadulás az én életemben is döntő változást hozott. Főorvos lettem […]*

1951-ben választanom kellett: Budapesten dolgozom tovább, vagy az épülő Sztálinvárosba jövök le. Én a szocialista építkezést választottam, ahol ugyan még nem volt általános orvosi ellátás – de szükség volt szakorvosokra és arra, hogy kialakítsuk a szocialista város szocialista egészségvédelmét. 1951 október végén láttam munkához […]

A Szovjetunió példája nyomát itt, Sztálinvárosban vezettük be elsőnek az országban a körzeti rendelő-poliklinikai-kórházi egységet. Ennek jelentősége, hogy a három rész nincs elszakítva egymástól, - hanem a körzeti orvos, aki szakrendelésekre bejár a kórházba, - végigkísérheti betege útját, - a betegség tüneteit, - a gyógymódot, - ami szakképzésének emeléséhez is hozzájárul. A szakmai képzés és a továbbképzés mind szélesebb méretekben folyik egészségügyi dolgozóink között. Orvosi szaklapok és szovjet dokumentációs anyagok alapján kéthetenként orvosi továbbképzőn veszünk részt. Ápolónőinket különböző szakmai tanfolyamokon képezzük.

KRONÁSZT 2019. 22. és *Az „Érdemes orvos”. A város első orvosáról, Groszman Sándorról*. In: Sztálin Vasmű Építője. 1952. július 8., 2.

körnek a tagjai közül kerültek ki később az országos hírnevet szerzett Ostor Együttes alapító tagjai.

Az új évtized első felében folyamatosan visszatérő probléma volt a kórházépítés kérdése, ugyanis számtalan nehézséggel találták szembe magukat az építők: késett az építőanyag, nem érkeztek meg időben a tervekhez az engedélyek, stb. Visszaemlékezésekben is többször találkozhatunk ezzel a kérdéssel. Végül a gondok és elhúzódó építkezés ellenére számos vendég jelenlétében 1965. szeptember 25-én ünnepélyes megnyitotta kapuit a kórház. A Korányi Sándor utca 2. szám található épületet dr. Végh Sándor igazgató-főorvos „vette át". Az új kórház a működést 12 osztállyal kezdte meg 555 ágyon, azonban a későbbiekben tovább bővült az ágyak száma és az ellátások köre egyaránt. Ekkora alakították ki a vizsgálókat, labort, mosodát, konyhát, raktárakat és számos más, az intézmény működéséhez szükséges egységet. A fejlesztések a későbbi években sem álltak meg: elég csak a D-szárny építési munkálataira, a különféle bővítésekre vagy a II. számú Rendelőintézet megépítésére gondolni. 2006-ban adták át a korszerű Sürgősségi Betegellátó Osztályt, majd rövidesen felépült az új Technológiai Tömb is.

6. Közösségek, közösségi terek

6.1. Május 1., Vidám Park és Ifjúsági Park

A régi május elsejéket nem hagyhatjuk ki a közösségi eseményekből. Az 1950-es években a felvonulásoknak pontos menetrendje volt. Már az ünnep előtt napokkal díszbe öltöztették a várost és a gyárat, versenyt hirdettek, majd a legszebb dekorációkat jutalmazták is. A felvonulások az első két évben még az akkori városközpontnak számító Május 1. utcában és környékén zajlottak, majd amikor elkészült a Sztálin út, akkor az ünnepélyes felvonulás oda tevődött át. Az emberek vállalatonként, gyáregységenként, transzparensekkel a kezükben ünnepeltek, a nagy napon felvonultak a sportolók, az iskolások is, a város apraja, nagyja.
Az ünnep után mindenki levonult a Vidám Parkba, ott aztán kicsik és nagyok együtt szórakozhattak. A park vagy ahogyan mindenki ismeri, a vidi 1952. május elsején nyitotta meg kapuit, hogy több mint négy évtizeden át gyermekek és felnőttek százezreit szórakoztassa. A vidi 1993-ban azonban még nem zárt be végleg, csak az önkormányzat helyett más lett az üzemeltető. Néhány évig csökkent látogatottság mellett működött, míg végül bezárta kapuit.

A Vidám Park területén volt az Ifjúsági Park vagy közkedveltebb nevén az ifipark, ahol a fiatalság szórakozhatott, fontos közösségi tér volt, sokan emlékeznek az ott rendezett Illés, Omega, Beatrice vagy Hobo koncertekre.

6.2. Zenei élet az új városban

Ének- és zenekarok már az ötvenes években is működtek a városban, sőt hangversenyeket is tartottak. Ez utóbbi esetben számos alkalommal hívtak vendégelőadókat, zenekarokat és karmestereket a városba.

Már az 1950-es években volt egy jelentős zenekar is a városban, azonban az a következő évtized elején feloszlott, és csak évekkel később alakult újra.

Az 1950-es években már kórusa is volt a városnak, ez a mai Dunaújvárosi Vegyeskar, melynek gyökereit a városépítés kezdetén kell keresnünk. A magját egy kb. 18-20 fős csoport alkotta, akik Gépgyári Énekkar néven kezdték meg a próbákat. Néhány évvel később, 1954-ben Kodály Zoltán, neves zeneszerzőnk is meghallgatta egy koncertjüket.[49]

A Görbe utcában, egy pincében kezdtük Székely Endre karnaggyal. Munkásmozgalmi dalokat, magyar és szovjet népdalokat énekeltünk. Feladatunk volt, hogy munkára lelkesítsük az embereket.[50]

Az énekkar később tovább bővült, végül már 45-50 fő alkotta. Ekkor már Sztálin Vasmű Énekkara néven működtek. Az ötvenes években több vezetőváltáson ment át a csoport, végül pedig 1960-ban egyesült a városban működő, pedagógusokból álló kórussal, létrehozva a Központi Énekkart, melynek a vezetését ekkor vette át Székely István.

Az 1960-as évekre már kiforrottabb zenei ízléssel rendelkezett az új város, a programokon lemérhető volt, hogy mennyit alakult, változott és fejlődött a lakók zene iránti igénye. A zenei élet nagyobb volumenű fellendülése az 1960-as évek elején következett be, rendszeressé vált az ún. *Dunaújvárosi Zenei Napok* szervezése. A zenei élet centruma a Bartók Béla Művelődésiház volt – akárcsak számos más művészeti ág esetében. Vezetője 1963-tól Ványi Gábor volt, komoly zenei indíttatással, aki igazgatósága alatt igazi zenei centrummá szervezte az intézményt, fókuszba állítva a komolyzenét.

---

[49] Kodály Zoltán az 1960-as években is ellátogatott városunkba:
Mint már hírt adtunk róla, a Móricz Zsigmond Általános Iskola ének-zenei tagozatának első végzős tanulói búcsúznak iskolájuktól. A búcsúhangversenyre meghívták Kodály Zoltán Kossuth-díjas zeneszerzőt, aki a meghívást elfogadta s szerdán délután érkezik városunkba. Délután fél 4-kor bemutató tanításon a Móricz Zsigmond Általános Iskolában, majd a Bartók Béla Művelődési Házban a 17 órakor kezdődő búcsúhangversenyen vesz részt.
Kodály Zoltán dunaújvárosi látogatásáról felvételt készít a Magyar Rádió, Televízió és a Filmstúdió.
Szerdán városunkba látogat Kodály Zoltán. In: Dunaújvárosi Hírlap, 1965. 05. 18. 5.
[50] Az egyik alapítótag emlékei 1952-ből. ERDŐS-PONGRÁCZ 346.

Eleinte a színházterem, később a városháza C szárnya adott otthon a hangversenyeknek és nagyzenekari koncerteknek; majd a Bartók 1974-es felújítása után a zenei rendezvényeket újra a színházteremben kezdték tartani és rendszeressé váltak a kamarazenei estek, melyet egy időben bérletes rendszerben szerveztek meg. Az első ilyen évad az 1977-1978-as volt.
A város zenei életében az 1960-as évek második felében vezették be a bérletes idényeket, az első ilyen sorozatot az 1968-1969-es évadban tartották, majd ezután rendszeressé tették.[51] Az 1970-es évektől külön hangversenybérlet állt rendelkezésre az általános iskolás és a középiskolás diákoknak, valamint a felnőttek számára, melyet az Országos Filharmónia szervezett. Számos neves zenekar és szóló előadó koncertjét hallgathatták meg az érdeklődők.
A nyári hónapokban a városlakók a *Múzeumkerti Esték* rendezvényein vehettek részt az Intercisa Múzeum udvarán az 1970-es évektől. Az első estet 1972. július 12-én tartották, majd a következő húsz évben számos újabb alkalom követte az elsőt – bár 1977 után néhány évnyi szünet következett be az épület tatarozása miatt, de az 1980-as évek elejétől újraindult a program egészen 1996-ig. Zenekarok és szólisták egyaránt felléptek ezeken az esteken.[52] Ezt a hagyományt az utóbbi években az intézmény igyekszik feleleveníteni és már több nagy érdeklődéssel követett és sikeres koncertet sikerült megrendezniük, fellépett pl. a Tótin család vagy a Quintia Együttes.

1967-ben újra megalapították a Dunaújvárosi Szimfonikus Zenekart.[53] A zenekar az ötvenes években működő zenekar utódja, amely stabil alapját a városban dolgozó zenetanárok adták és nemcsak a városban, hanem a megyében is számtalan alkalommal felléptek, de részt vettek az Országos Filharmónia zenei sorozataiban is – együtt működve a Központi Énekkarral.[54] Az 1970-es évektől arattak igazi nagy sikereket, ekkor már nemcsak városi és megyei, hanem országos és nemzetközi szinten is színpadra álltak és bemutatták tudásukat – első külföldi fellépésük 1969-ben volt az NDK-ban (Német Demokratikus Köztársaságban). Számos kitüntetést kapott az évtizedek alatt a kórus: a legelső egy arany oklevél volt 1964-ben, de 1996-ban a Vasas Művészeti Nívódíjat is elnyerték.[55]

---

[51] ERDŐS-PONGRÁCZ 340.
[52] Pl. Hacki Tamás, Benkő Dániel, a Vujicsics Együttes, a Musica Antiqua Hungarica, Sass Sylvia vagy a Camerata Hungarica Együttes. ERDŐS-PONGRÁCZ 340.
[53] Székely a zenekar vezetése emellett ekkoriban az Állami Zeneiskola igazgatója is volt.
Zeneiskola tanárokból és egykori növendékekből az 1990-es évek elején Horváth Dénes vezetésével Dunaújvárosi Kamarazenekar néven alakult újjá. ERDŐS-PONGRÁCZ 346.
[54] A Központi Énekkar jogelődje már 1952-ben megalakult. Uo.
[55] A kórus igen széles repertoárral lépett fel mindig is: reneszánsz és barokk darabok mellett előadtak/előadnak XX. századi magyar és külföldi előadók által komponált darabokat is. 1995-ben és 1999-ben hangversenykórust minősítést szereztek.

A Dunai Vasmű Tűzoltó Zenekara szintén fontos a zenei élet szempontjából. A fúvós zenekar hazai eseményeken lép fel, de a Magyar Rádióban is hallhatóak voltak.[56]
Az évtizedek alatt a város zenei élete rengeteget változott és fejlődött, kialakult egy megfelelő iskolai hálózat, jól képzett és felkészült szakemberekkel. A fejlődés az 1980-as évekig jól nyomon követhető. Eddigre megszűnt a Bartók szerepe, mint egyedüli rendezőhelyszín és megépült az evangélikus templom, amely a mai napig szintén otthont ad koncerteknek és különféle rendezvényeknek – ezzel átalakítva a zenei életet. Megalakult a Dunaújvárosi Zenei Egyesület, mely szintén a szervező szerepét öltötte magára.[57]

A klasszikus művészet mellett említést érdemel a könnyűzenei élet is. Az 1960-as években a Bartók Béla Művelődésiház szárnyai alatt működött a Mokka Együttes, mely kiemelkedő sikereket ért el: 1965-ben a Magyar Televízió *Ki mit tud?* című műsorában első helyezést értek el, gitárosuk pedig több alkalommal is elnyerte *Az ország első amatőr gitárosa* címet.

Vasárnap különös érdeklődéssel figyelték meg a dunaújvárosiak a televízió Ki mit tud vetélkedőjét, hiszen ezúttal először a Ki mit tud versenyek történetében dunaújvárosi fiatalok is szerepeltek a középdöntőben. A Bartók Béla Művelődésház Mokka tánczenekara Mohos István vezetésével. A középdöntő három tánczenekara közül a Mokka Együttes jutott a júniusi döntőbe, ahol már a legjobb magyar ifjúsági zenekar címért folyik a küzdelem.

Gonda János így indokolta a zsűri döntését:

- *A döntésnél nehéz dolga volt a zsürinek, mert egymástól nagyon eltérő stílusú zenekarokat hallottunk. A dunaújvárosi „hagyományos" tánczenekar, mely jazz elemekkel is megpróbálkozott… A három zenekar közül a Mokka Együttes volt a legkiforrottabb, a legösszecsiszoltabb zenekar. Egyénileg is jól játszottak, jók a szólisták, és ha szabad így mondani: jól együtt van a zenekar. Amit nyújtottak az változatos volt, feltétlenül jól sikerült a témaválasztás…*

A televízió Ki mit tud vetélkedőjének döntőjére – melyben tehát a dunaújvárosi Mokka Együttes is szerepel – júniusban kerül sor.[58]

A későbbi években is jöttek létre rangos formációk. Dunaújvárosi fiatalokból állt össze a Quimby rock együttes – akik pl. 1997-ben és 1998-ban is Arany Zsiráf-díjat nyertek –, de az

---

A kórus számos alkalommal lépett fel a környező európai országokban és neves magyar művészekkel is dolgoztak együtt az évek során. ERDŐS-PONGRÁCZ 346.

[56] Uo.

[57] Uo. 340-341.

[58] *Döntőbe jutott a Mokka Együttes.* In: Dunaújvárosi Hírlap, 1965. 05. 18. 5.

utóbbi években is számos tehetséges zenészt köszönthetünk a város fiataljai között, többek tehetségkutatókban is megmutatták tudásukat és/vagy rendszeresen koncerteznek.[59]

[59] ERDŐS-PONGRÁCZ 341.

6.3. Balett és tánc

A klasszikus balett és a népi tánc oktatása szintén egyidős a várossal. Az első időkben legalább harminc különböző népi táncegyüttes létezett a városban. Ennek köszönhetően a város a hazai táncművészet egyik fellegvára lett. Szinte minden gyárnak és vállalatnak volt saját néptánccsoportja, lévén ez a tánc volt az építők körében a legnépszerűbb.

1952-ben jött létre a Sztálin Vasmű Népi Tánc Együttes – a későbbi Vasas Táncegyüttes jogelődje. Művészeti vezetője ekkoriban Forrai Kálmán volt, később őt követték többek között Wünsch László vagy Péterrfy Attila, de irányította az együttest Szögi Csaba és Neuwirth Annamária is. Az együttes nemcsak hazai fesztiválok[60] színpadán mutatta meg tudását az évek során, hanem külföldi bemutatókon is részt vettek, valamint több rangos díjat is elnyertek.[61] A későbbi években jelent meg profiljukban a táncszínházi arculat, mely az 1990-es évekre forrta ki magát teljesen.

Az együttes 1965-ös bemutatójáról az alábbi módon emlékezett meg a *Dunaújvárosi Hírlap*, mely részletes leírást is közölt a bemutatott műsorról:

Egy év munkájáról adott számot a Vasmű táncegyüttese az elmúlt pénteken a Bartók Béla Művelődésház színpadán.

Az Ifjú sors címmel bemutatott műsort nemcsak a szünet, hanem a műsor mondanivalója is két részre osztotta. Az első részben hagyományos néptáncok szerepeltek. Az első számként bemutatott Dobozi csárdás után már méltán csendült fel a közönség tapsa.

A műsor első felének kedves színfoltja volt az együttes fiataljainak, az utánpótlásnak, a bemutatkozása.

A műsor második részében szereplő Lázálom című táncjátékot már korábbi években is láttuk. A mostani bemutatón új koreográfiával került színre. A táncjáték átdolgozása nem volt hiábavaló munka, Péterffy Attila koreográfus a most bemutatott változattal jobban ki tudta fejezni művészi mondanivalóját.

Az est leggyengébb számának az Ifjú sors című táncjáték bizonyult. A táncjáték az ifjú kommunista mozgalom mártírjainak állít emléket, sajnos a táncosok egyrésze nem tudta kellően átélni szerepét, ami miatt a szám vontatottnak hatott.

Az utolsóként bemutatott Május, az együttes egyik legjobban sikerült száma.

A hagyományos népi táncokat az együtt népi zenekara kísérte, mely ez esetben nem volt teljesen együtt a tánckarral, többször hibázott. A tematikus táncokat a város szimfónikus zenekara kísérte, s ez esetben sem okozott csalódást. Kulturált játékukkal nagyban hozzájárultak az est sikeréhez.

---

[60] Pl. 1983 óta rendszeresen vesznek részt a Zalai Kamaratánc Fesztiválon. ERDŐS-PONGRÁCZ 347.

[61] Elnyerték Franciaországban a dijoni folkló-olimpia nagydíját és az ezüstláncot három alkalommal is; de az olaszországi goriziai virágfesztivál aranyérmét is hazahozták két alkalommal. Uo.

Összefoglalóként megállapíthatjuk, hogy az utóbbi években erősen megfiatalodott az együttes, az elmúlt évi bemutatókhoz képest sokat fejlődött. A fiatalok mind érettebb táncosokká válnak és külön dicséretet érdemel, hogy nagy gondot fordítanak az utánpótlásra.
Az együttes művészeti vezetője, Péterffy Attila, jól vezette a tánckart. Az együttesnek nemcsak művészeti vezetője, hanem egyben koreográfusa is. Művészi elképzeléseit, mondanivalóját jól át tudja adni a táncosoknak, ami most is biztosította az együttes számára a sikert.[62]

Sztálinváros, majd Dunaújváros 1960-tól szervezi a Vasas Néptánc Fesztivált, mely egy országos rendezvény. Eleinte kétévente került megrendezésre a fesztivál, később átálltak a háromévenkénti szervezés rendszerére.

A rendszeres balettoktatás tanfolyam képében 1954 márciusában kezdődött a Bartókban, az első emeleti balett-teremben – melyből később a kamaraterem lett. Az oktatás megszervezője és szakmai, valamint művészeti irányítója Tomcsányi Éva balett-táncos és balettmester, valamint férje, Wünsch László koreográfus nevéhez köthető. A pár keze alól számtalan növendék került ki az évek során, emellett tananyagokat dolgoztak ki – az ő munkájuknak köszönhetően kezdte meg 1978-ban a működését az Állami Zene- és Táncművészeti Iskola önálló tagozata.[63]

Modern táncot is oktattak a városban: a formációs divattánc lett a legnépszerűbb. Az 1980-as évek elején alakult meg az első ilyen csoport Moderntánc Együttes néven, a Dunaújvárosi Munkásszövetkezet támogatásával. 1984 és 1986 között a Bartók Béla Művelődési Ház irányításával működtek, majd átköltöztek a Munkásművelődési Központban, ahol gyakorlatilag újra alakultak Arabesque Együttes néven. Bemutatókon, versenyeken egyaránt részt vettek és világbajnoki III. helyezést is elértek.[64]
Ugyanebben évben indult el a Flash Együttes, melyet eleinte Hegedűs Sándor vezetett, majd Kovács F. Ildikó vette át a csapatot, amely Európa és világbajnoki szereplésekkel is büszkélkedhet.[65]
Táncművészetileg a Munkásművelődési Központ vált centrummá a városban, mely több csoportnak is otthont ad napjainkban is.

---

[62] *Bemutatta új műsorát a Vasmű tánckara.* In: Dunaújvárosi Hírlap, 1965. 05. 18. 5.
[63] Később a balettoktatás átkerült a Gárdonyi iskolába. ERDŐS-PONGRÁCZ 347.
[64] Uo.
[65] Uo.

6.4. Sportélet az új városban

Az építkezés kezdetén a sportélet főként néhány futballmeccsre korlátozódott. Mivel azonban rengeteg fiatal érkezett a városba, ezért szükség volt a tömegsport megszervezésére, ami rendszeres mozgási lehetőséget biztosított az érdeklődőknek. A politikai vezetés is eszközként használta a sportélet élénkítését az első szocialista város vonzóvá tételében.

1951-ben megalakult a Dunai Vasmű Építők SE, majd a Dunapentelei Vasas– a Dunaújvárosi Kohász jogelődje. Emellett elhatározták több másik sportággal kapcsolatban is, hogy szakosztályt indítanak: ökölvívás, röplabda, asztalitenisz, sakk, valamint torna. Még ez év őszén láttak hozzá a labdarúgócsapat megszervezéséhez is, melyhez az igazolt játékosok szerte az országból érkeztek. Az új csapat NB II-es besorolást nyert el, de céljuk az első osztályba való feljutás volt, ami rövidesen sikerült is. 1951-ben lett a városnak kézilabda csapata is.
Az 1950-es évek első felében alakult meg a Sztálinvárosi Vasas Sportkör. Az asztalitenisz csapat városi és környékbeli versenyeken vett részt; a birkózókat az Építőknél képezték.
Az 1952-es év a vízi sportoknak kedvezett: a Sztálinvárosi Vasasban megalakult a kajak-kenu szakosztály; de kivette a részét a sportéletből a kosárcsapat is, akik a megyei bajnokságban játszottak. A tornászok első bemutatóját 1954 őszén rendezték meg. Ekkorra már az összes városban működő csapat népszerű volt, a lakók között kedveltté vált a sportolás.[66]
A Sztálin halála után bekövetkező válság érintette a város sportéletét is, ugyanis több tehetséges sportoló is elhagyta a várost. A mélypontot az 1956-os forradalom időszaka jelentette, amelynek leverése után gyakorlatilag a teljes sportéletet újjá kellett szervezni. A sportolás fokozatosan tért vissza a korábban megszokott kerékvágásba. Az asztalitenisz csapat és két diszkoszvetőnk is szép eredményt értek el, de megkezdődött a csónakház építése is. Jól szerepelt a kajak-kenu szakosztály, a férfi kézilabdacsapat, a röplabdázók és a tornászok is. A birkózók nem teljesítettek jól és a labdarúgócsapat is az NB II-ben szerepelt, nem sikerült visszajutnia az első osztályba.[67]

Az ötvenes évek végén és a hatvanas évek elején fellendült a város és a gyár fejlesztése, ami újfent hatással volt a sportra. A város vezetése leinkább a labdarúgócsapatot támogatta; de általában is elmondható a sportról, hogy inkább a mennyiségi szemlélet érvényesült. Több

[66] ERDŐS-PONGRÁCZ 348.
[67] Uo. 348-349.

szakosztály is megalakult ebben az időszakban: súlyemelő-, vívó-, teke-, természetjáró-, úszó- és női tornaszakosztály – azonban a megfelelő működési feltételek nem voltak adottak. Emellett gondot okozott az is, hogy nem kezdték el az utánpótlás kinevelését helyben, hanem inkább igazolták a sportolókat. Az atlétika és a birkózás kezdett el fejlődni a korábbi visszaesés után, de nőtt a kajak-kenu népszerűsége is. A kézilabda csapatok NB III szinten versenyeztek, a labdarúgók végül 1963-ban NB II-ben bronzérmet tudtak szerezni.
Az ökölvívók sikerei rövid életűnek bizonyultak; a férfi röplabda csapat viszont jól teljesített, ahogy a sakkozók és a tornászok is. Utóbbiak az országos csapatbajnokságban 1963-ban harmadikak lettek.[68]

Az 1960-as évek második felére a Dunaújvárosi Kohász SE végre tervszerűen látott munkához és foglalkozni kezdtek az utánpótlás helybeni kinevelésével is. Az egyesület úgy döntött, hogy létrehozza saját sportiskoláját. Az iskola közel 300 tanulóval és 10 edzővel kezdte meg a működést. Az alábbi képzések indultak el: atlétika, kézilabda, labdarúgás és torna; de döntés született arról is, hogy a meglévő 16 szakosztály közül hetet kiemelten fognak kezelni.[69] Ebben az időszakban ért el sikereket Komóczi Gábor birkózó, de az asztalitenisz- és a labdarúgócsapat is. A középiskolás korosztályban versenyző sportolók szintén szép eredményekkel tették büszkévé a várost. Gondok is akadtak: széthullt az ökölvívó-szakosztály, a tekézők átigazoltak a Dunaújvárosi Építőkhöz. Az Építők focicsapata NB III-as volt, a Papírgyári SK csapata pedig a megyei első osztályban játszott. A kosárcsapat sikereket ért el (Dunaújvárosi Felsőfokú KTSK), de rövid sikereket könyvelhetett el a szabadfogású birkózócsapat, valamint a férfi- és női röplabdacsapat is.[70]
1967-ben városunk adott otthont a XIV. halfogási világbajnokságnak. A Vasvári iskola tanulói nyerték meg a nemzetközi Barátság Négytusaversenyt. A következő évben a Kohász birkózója, Nyers László lett a város első olimpikonja, azonban Mexikóban lesérült.[71]
1968. augusztus 20-án avatták fel a Radarban az új tömegsporttelepet, mely a Dunai Vasműé volt. Ebben az évben jutott a Dunaújvárosi Papír focicsapata az NB III-ba. Az új évtized kezdetén a Ságvári (később Szilágyi Erzsébet Általános Iskola; ma Bocskai István Református Oktatási Központ Szabó Magda Tagintézménye[72]) és a Vasvári iskolákban is bevezették a testnevelés-tagozatos képzést. Nemzetközi versenyen címet nyert a Vasvári iskola

[68] ERDŐS-PONGRÁCZ 349.
[69] Ezek az alábbiak voltak: asztalitenisz, birkózó, kézilabda, labdarúgó, ökölvívó, röplabda, sakk szakosztályok. ERDŐS-PONGRÁCZ 349-350.
[70] Uo. 350.
[71] Uo.
[72] A szerző megjegyzése.

négytusacsapata, Szabó Tamás, birkózó országos bajnok lett és a Dunaújvárosi Épületelemgyár egyesületében megalakult az ökövívó-szakosztály. A tornasport szintén szép eredményeket hozott, a helyi fiatalok 1971-től már az országos élvonalban versenyeztek. A labdarúgók viszont kiestek az első osztályból.[73]

A városban nagy népszerűségnek örvendett a kispályás labdarúgó-bajnokság. Négy csoportban összesen 48 csapat működött a városban. Több atlétánk díjakat nyert, NB II-be jutott a Dunaújvárosi Vendéglátók női kézilabda- és asztaliteniszcsapata; harmadosztályba pedig a Dunaújvárosi Vörös Meteor férfi asztalitenisz-csapat.[74]

A következő nagyobb időszak az 1970-es évek első fele, amikor a Kohász nagy egyesületté vált, újabb létesítményei épültek, a meglévőket pedig igyekeztek korszerűsíteni. 1976-ban 23 válogatott sportoló volt az egyesület tagja.[75]

Az 1976-os montreali olimpián több női tornászunk indult, a férfiak pedig országos bajnokságokon szereztek érmes helyezéseket. Az évtized közepén hozott szép eredményeket a labdarúgás és az atlétika. Utóbbi esetében több országos bajnokság, valamint utánpótlás- és ifjúsági válogatottság volt az eredmény; de ugyanez a fejlődés elmondható a birkózás utánpótlásánál is. A kajak-kenu nem hozott eredményeket és a női röplabda sem, de a férfiak bajnokságot nyertek, az asztalitenisz csapat pedig NB II-ben szerepelt.[76]

1974-ben alakult meg a jégkorong szakosztály, kezdetben serdülő és ifjúsági csapattal. Másik jeges sportunk a műkorcsolya volt. A sportág 1975-ben átkerült a Dunaújvárosi Kohászba – korábban a Dunaújvárosi Papír SK-ban működött – és a következő évben több szép minősítést is szereztek. Ebben az időszakban a női kézilabda csapat feljutott az első osztályba és ez a cél lebegett a férfi csapat előtt is. [77] A sakkozók teljesítménye változó volt: országos bajnoka volt a városnak, aki később felnőtt válogatott le; valamint a szakosztály a Dunaújvárosi SK-hoz került. Utóbbi elmondható a súlyemelőkről is, akik 1976 év végén kerültek a Dunaújváros Építők SK-hoz.[78]

---

[73] További eredmények az új évtized első felében: Ekkor már látszott: a vívás lassan-lassan visszafejlődik az egyesületben. Új sportkör is alakult a városban, *az Arany Csillag SK. Tenisz, asztalitenisz és labdarúgás sportágakkal foglalkozott az egyesület. A nemzeti bajnokságok harmadik vonalában játszott a Dunaújvárosi Papír és a Dunaújvárosi Építők labdarúgócsapata, valamint a Dunaújvárosi Haladás kosárlabdacsapata*. ERDŐS-PONGRÁCZ 350.

[74] Uo. 351.

[75] 1973.: műjégpálya.
1977.: sportuszoda.
Uo.

[76] Uo.

[77] Uo.

[78] Uo. 352.

A vívó szakosztály 1974-ben a Dunaújvárosi Papír SK-hoz került.

Továbbra is nagy népszerűségnek örvendtek a tömegsport rendezvények. A városban tömegsportbizottság működött, amely több sportágban is szervezte a foglalkozásokat. Közel kétezer dolgozó sportolt rendszeresen. A tömegsporttelepen labdarúgópályák épültek, illetve elkészült az erdei tornapálya és a központi sporttelepen egy munkacsarnok is.[79]

Egy újabb sportkör is megalakult: a Dunaújváros Tűzoltó Dózsa Sportkör asztalitenisszel, lövészettel, sakkozással és röplabdával foglalkozott.

1974-ban jött létre az Intercisa Természetbarát Egyesület.

Több sportágban helyi sportolók szereztek bajnoki címet az időszakban: atlétika, mezei futóverseny vagy ökölvívás.[80]

1975 jelentős sporteseményét rendezték meg Dunaújvárosban: a XIX. Barátság Nemzetközi Négytusaversenynek adott otthont a központi sporttelep. Komoly sikernek számított még ebben az évben az, hogy Grosch Mária sakkozó mesteri fokozatot ért el. Egy év múlva büszkén jelenthette a város lapja, hogy az óvárosi Szórád Márton iskolában elkészült a tornaterem, s így Dunaújváros minden általános iskolája rendelkezett már korszerűen felszerelt tornateremmel. A honvédelmi sportokhoz tartozó ejtőernyős sportágban is jelentős eredmények születtek, Czenki Ildikó magyar válogatottként indulhatott a római világbajnokságon.[81]

Az évtized második felében a különböző sportcsapatok ekképpen alakultak:

- a Dunaújvárosi Haladás SK kosárcsapata bejutott az NB II-be;
- a Dunaújvárosi Volán férfi röplabdacsapata bejutott az NB II-be;
- a Dunaújvárosi Kohász kötöttfogású birkózócsapata kiesett az élvonalból;
- a Dunaújvárosi Építők focicsapata az NB III-ban játszott;
- szintén versenyeztek az ide igazolt súlyemelők is.[82]

A városban működő kisebb sportegyesületek:

- Vegyesipari SK;
- Arany Csillag SK;
- Vörös Október SK;
- Ruhagyár SK.[83]

---

[79] ERDŐS-PONGRÁCZ 352.
De történetek más változások is: Ebben az időszakban a kisebb egyesületeknél is történtek változások. A Dunaújvárosi Építők teke- és labdarúgócsapata beverekedte magát az NB II-be, viszont a Dunaújvárosi Ruhagyár asztaliteniszezői kiestek a másodosztályból. Később meg is szűnt a szakosztály. Uo.
[80] Uo.
[81] Uo.
[82] Uo.
[83] Uo. 353.

Mindezek mellett más események is történtek a városban. Mint új sportág, megjelent a karate, valamint 1977 egyik legnagyobb eseményeként átadták az újonnan felépült fedett uszoda épületét a városnak, megkezdték a megfelelő szakemberek keresését és még ebben az évben megrendezésre került az első bemutatóverseny is, mely a könnyűbúvárok Európa-bajnoksága volt.[84]

1978 sikerekben követte az előző évet:

- a Dunaújvárosi Építők női röplabdacsapata feljutott az NB I-be;
- a Dunaújvárosi Építők focicsapata feljutott az NB II-be;
- a Dunaújvárosi Kohász úttörő jégkorongcsapat ezüstérmes lett;
- a Dunaújvárosi Kohász női és férfi kézilabdacsapata, valamint a férfi röplabdacsapat az NB I-be jutott;
- a Dunaújvárosi Kohász birkózócsapata újra élvonalbeli lett;
- a Dunaújvárosi Építőknél megalakult az autó- és motorsport szakosztály, de voltak már motorcsónak versenyzők is;
- az 1978-as könnyűbúvár országos bajnokot Dunaújváros adta;
- a franciaországi tornász világbajnokságon több helyi sportoló is szép eredményeket ért el;
- megkezdődött a Dunaújvárosi Kohász klubházának az építése.[85]

1979-ben szintén a tornászok hoztak jelentős eredményeket, de szépen fejlődött a búvárúszás is. Közülük Fabó Éva emelkedett ki. De nem szabad megfeledkezni az egyre jobb jégkorongos teljesítményekről sem: a csapat az NB I-ben játszott. Városunkban rendezték meg a vitorlázórepülők Európa-bajnokságát, viszont a Kohász férfi kézilabdacsapata kiesett az első osztályból.[86]

1979 a dunaújvárosi csoda éve: a Kohász sportolói az országos delfinúszóbajnokságon 21 érmet hoztak és több országos csúcsot is felállítottak.[87]

1980-ban a műkorcsolyában születtek sikerek: bronzérem az országos bajnokságon. A kézilabdázók szépen teljesítettek: a csapatok első- és másodosztályban játszottak. A tornászok közül többen indultak a moszkvai olimpián és szép helyezéseket értek el. A birkózók kiestek

[84] További események 1977-ből: *1977-ben volt az MHSZ repülő- és ejtőernyős klubjának 25 éves évfordulója. Szenczi László atléta magyar válogatott, Simon Balla István tízpróbában országos bajnok lett. Nagy sikernek számított, hogy Kovács Péter tornász talajon és ugrásban felnőtt magyar bajnokságot nyert. A sakk sportágat átvette a Dunaújvárosi Papír, a Dunaújvárosi Vendéglátó női asztaliteniszezőinek pedig sikerült a második osztályt elérni.* ERDŐS-PONGRÁCZ 353.

[85] Uo.

[86] Uo.

[87] Uo.

az első osztályból és a Dunaújvárosi Papír megszüntette a labdarúgó-szakosztályt, az Építők pedig a súlyemelő szakosztályt. 1980-tól itt rendezték az Arany Üst nemzetközi úszóversenyt.[88]

A következő évtized első felére több csapatnál is az ingadozó teljesítmény volt a jellemző.
1981-ben az alábbi főbb események történtek a sportéletben:

- a Kohász férfi röplabdacsapata bejutott az NB I-be;
- a Kohász férfi kézilabdacsapata kiesett az első osztályból;
- a Kohász focicsapata visszaesett a másodosztályba;
- az Építők focicsapata kiesett a másodosztályból;
- a Dunaújvárosi Papír női kosárcsapata bejutott az NB II-be;
- egyéni sikerek születtek atlétikában, gokartban, úszásban;
- a moszkvai tornász-világbajnokságon több helyi sportoló is indult.[89]

A város legnagyobb sportegyesülete a Dunaújvárosi Kohász volt, de mellette még 13 kisebb, vállalatokhoz köthető klub működött. A Kohász klubháza ebben az évben készült el, ahogy az atlétika csarnok is.[90]

A következő évben is folytatódott a futballcsapatok sikertelensége, viszont egyre népszerűbbé vált a karate és a tornászlányok is sikert sikerre halmoztak, ahogy szép eredményeket érkeztek birkózásban is.[91]
1983-ban a kézilabdázók több sikert is elértek. Ezzel szemben a kosárcsapat sikere csak időleges volt. Megszűnt a városban az ökölvívás, mint sportág. A könnyűbúvárok 22 magyar bajnoki címet szereztek összesen. Érkezett atlétikában ifjúsági Európa-bajnoki ezüst és egyre több motorcsónakversenyt szerveztek az öbölben.[92]
1984-től jelent meg – eleinte tömegsportszinten – a vízilabda. Ebben az évben több sportágban is felsőbb osztályba léptek a csapatok (röplabda, sakk, kosárlabda, labdarúgás). Ebben az évben újra elkezdtek foglalkozni a Dunaújvárosi Papír SK a vívás utánpótlás képzésével.[93]
1985-ben Raabe Imre felnőtt műkorcsolyázó magyar bajnoki címet szerzett és indult az Európa-bajnokságon. A csapatsportok változó eredményeket mutattak: a tekézők visszaestek,

[88] ERDŐS-PONGRÁCZ 353-354.
[89] Uo. 354.
[90] Uo.
[91] Uo.
[92] Uo. 355.
[93] Uo.

de kézilabdában feljebb lépés történt, ahogy a jégkorongban is. Egyéni sportokban szintén sikereket értek el a helyi versenyzők.[94]

Az évtized második fele kettős volt. Már 1986-ban felfigyeltek több tehetséges fiatal játékosra többek között a jégkorongban.

Annak ellenére, hogy ismét volt egy zuhanó csapat - a Dunaújvárosi Kohász NB I-es férfi kézilabdázói kiestek az első osztályból - eredményes időszakot hagyott hátra az egyesület. A labdarúgók ugyanis visszajutottak a legjobbak közé, Varga Dóra úszó ifjúsági Európa-bajnok lett. A Kohász soha még ennyi olimpiai pontot - 631-et - nem gyűjtött össze. A gyarapodást jelezte, hogy elkészült a kajak-kenu sportág számára a tanmedence. […] A BVM SE női asztaliteniszezői is feljebb léptek az NB II-be. Horváth József magyar bajnokságot szerzett repülőmodellezésben.[95]

1987. május 14-én adták át a Dunaújvárosi Kohász sportcsarnokát. Az első nemzetközi verseny a röplabda Európa-bajnokság selejtezője volt. Jól szerepeltek a városi úszók az Arany Üst versenyen, de birkózásban és motorcsónakversenyben is érkeztek eredmények. A Papír másodosztályban kosárlabdázó női csapatát átvette a Vörös Csillag Tsz. A csapatsportok változó teljesítményt mutattak: a Kohász férfi kézilabdacsapata első osztályba jutott, de a focisták kiestek az élvonalból – ahova a következő évben visszajutottak.[96]

1988 a megszűnések és átalakulások éve volt, bár ezek mellett akadtak azért egyéni sikerek úszásban, karatéban, tornában, asztaliteniszben és birkózásban.

Több jelentős változás is történt 1988-ban. A Dunaújvárosi Kohász megszüntette a felnőtt jégkorongcsapatát, a műkorcsolya szakosztályt és megváltak az atlétáktól is. Az utóbbiakat felkarolta a városi tanács, ezután DAC néven szerepeltek. A felnőtt hokisok az OB I-ben Dunaújvárosi Szikethem csapatként játszottak. Először merült fel a jégpálya befedésének gondolata. A Dunaújvárosi Építők tekézői új, automatizált pályán versenyezhettek az év végétől.[97]

1989-ben a városi sportolók több világversenyen is részt vettek. Az egyik ilyen az ifjúsági könnyűbúvár világbajnokság volt, amit itt rendeztek meg és több helyi sportoló is részt vett rajta. Úszásban, birkózásban Európa-bajnoki és világbajnoki bronzérmek születtek. Tájékozódási búvárúszásban világbajnoki aranyérmet hozott ifj. Gurisatti Gyula; Berekméri István pedig hárombójás versenyben lett első. Ebben az évben alakult meg a

[94] ERDŐS-PONGRÁCZ 355.
[95] Uo.
[96] Uo. 356.
[97] Uo.

vízilabdaszakosztály, valamint a rögbicsapat. Ebben az évben a Kohász nevet változtatott: Dunaferr SE lett.[98]

1990 eseménydús év volt:

Januárban ismét megrendezték a gyereklabdarúgók számára a Dunaferr Kupa-Tej Kupa bajnokságot. Hatodszor zajlott a „Bringatúra" Dunaújváros és Mezőfalva között. A férfi kézilabdázók megvetették lábukat az NB I-ben, a nők a hatodik helyen álltak, a birkózók is feljutottak az első osztályba. Dunaferr Kupa néven a sportcsarnokban szerepelt a jugoszláv, a spanyol, a görög és a magyar férfi röplabda-válogatott. Az egyéni sikerek közül a legszebb volt: Deássyné Fabó Éva 400 m-es uszonyos úszásban világbajnok lett Rómában. Megszerezte első világbajnoki pontját Mihaldinecz Rudolf a Formula 3-as motorcsónak versenyen Olaszországban. Molnár Attila távúszó egyre többet hallatott magáról szép eredményeivel távoli tengerek mellől. Ismét magyar bajnok lett Varga Dóra úszó 501 m-es gyorson. Sok év után megszűnt a Dunaújvárosi Volán Sportegyesület. A Dunaújvárosi Papír feloszlatta vívószakosztályát, és megalakult a Dunaújvárosi Motor Club.[99]

Jelen munkámban a későbbi eseményeket már nem tárgyalom, így csupán azt kívánom itt megjegyezni, hogy az elmúlt harminc évben is rengeteg tehetséges sportolót adott városunk az országnak, akik különféle hazai, nemzetközi és világversenyeken tették büszkévé városukat, elég csak a tokiói olimpián résztvevőkre gondolni.

[98] ERDŐS-PONGRÁCZ 356.
[99] Uo. 357.

Összefoglalás

Jelen tanulmány Dunaújváros Megyei Jogú Város Önkormányzata megbízásából készült, a **TOP-6.9.2-16-DU1-2018-00001** azonosítószámú **„Helyi identitás és kohézió erősítése Dunaújvárosban”** című projekt megvalósítása keretében.

Mivel a projekt céljai között szerepel a helyi közösségek bemutatása, fejlesztése, az emberek közösségbe kovácsolása, így munkámban elsőként kitértem arra, hogy egy település életében milyen szerepet játszhatnak a közösségek. Mi az a közösség? Hogyan tevődik össze? Hogyan lehet egy közösséget fejleszteni? És mit ad egy közösség a tagjai számára?

A projekt harmadik tanulmányában Dunaújváros belvárosi része után az Egyetem és környékének, valamint a Technikum városrésznek a történetére koncentráltam. Munkámban elsőként Dunaújváros történetének bemutatását folytattam, az 1961-es névváltozástól kezdve, egészen az 1970-es évek végéig. Ebben kitértem arra is, hogy hogyan terjeszkedett a város területe, milyen fejlődésen ment át. Kitértem a könnyű- és nehézipar helyzetének alakulására, több tekintetben statisztikai adatokat is szolgáltattam, valamint ebben a munkában került elhelyezésre az egészségügy történetének a tárgyalása is. Célom ezzel az, hogy térben és időben segítsek az olvasó számára elhelyezni a települést, valamint annak vizsgált részeit.

Munkámban több közösség bemutatására törekedtem. Ezek a következők voltak:

- zenei élet az új városban
- tánc és balett az új városban
- sportélet az új városban

Ezeknek a történetéből is láthatjuk, hogy a vizsgált időszakban hogyan fogta össze egy kisebb közösség a város ifjúságát, a közösség hogyan kapcsolódott be a település életébe, hogyan segítették egymást a közösség tagjai. Munkámat részletes irodalomjegyzékkel egészítem ki, melyben egyaránt találhatók a szó szoros értelmében vett szakirodalmak, de visszaemlékezések is. Emellett lehetőségeimhez mérten képi anyagot is csatoltam munkámhoz, melyek árnyalják a bemutatott időszakot.

Felhasznált és ajánlott irodalom

1. BARKA Gábor – FEHÉRVÁRI Zoltán – PRAKFALVI Endre: Dunaújvárosi építészeti kalauz 1950-1960. Dunaújváros, Dunaújváros Megyei Jogú Város Önkormányzata, 2007.
2. Dunaújváros története. Szerk.: ERDŐS Ferenc – PONGRÁCZ Zsuzsánna. Dunaújváros, Dunaújváros Megyei Jogú Város Önkormányzata, 2000.
3. FARKAS Gábor: Dunapentele története a kapitalizmus korában 1850-1950. In: *Fejér megyei történeti évkönyv 9.* Szerk.: FARKAS Gábor. Székesfehérvár, Fejér Megyei Levéltár, 1975.
4. HORVÁTH Sándor: A kapu és a határ: mindennapi Sztálinváros. Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok 34. Budapest, MTA Történettudományi Intézet, 2004. (Bővített kiadása: HORVÁTH, Sándor: Stalinism Reloaded. Everyday life in Stalin-city, Hungary. Bloomington, Indiana, USA, Indiana University Press, 2017.)
5. KRONÁSZT Margit: A dunaújvárosi egészségügy története. In: *Az Intercisa Múzeum Évkönyve III.* Szerk.: KESZI Tamás. Dunaújváros, Intercisa Múzeum, 2019.
6. KRONÁSZT Margit: Kórháztörténeti érdekességek. In: *Az Intercisa Múzeum Évkönyve IV.* Szerk.: KESZI Tamás. Dunaújváros, Intercisa Múzeum, 2020.
7. MATUSSNÉ LENDVAI MÁRTA: Új város születik. Dunaújváros, Intercisa Múzeum, Dunaújváros, 2001.
8. MATUSSNÉ LENDVAI MÁRTA: Sztálinvárosi nők. Dunaújváros, Intercisa Múzeum, 2005.
9. MATUSSNÉ LENDVAI MÁRTA: Dunaújvárosi nők a hatvanas években. Dunaújváros, Fejér Megyei Múzeumok Igazgatósága, Intercisa Múzeum, 2008.
10. MATUSSNÉ LENDVAI Márta – PONGRÁCZ Zsuzsánna: Dunaújváros története képeslapokon. Dunaújváros, k.n., 2000.
11. Dunapentele, Sztálinváros, Dunaújváros fényképeken. Szerk.: MATUSSNÉ DR. LENDVAI Márta – KISMONI László – KLEIN András Miklós – KNÓDEL Mária – PÁLFALVI János. Dunaújváros, Meritum Text Kiadó, 2005.
12. NAGYNÉ HODIK Mónika: A Dunaújvárosi Építészeti Emlékek Tanútja és a Szocreál Tanösvény. In: *Az Intercisa Múzeum Évkönyve IV.* Szerk.: KESZI Tamás. Dunaújváros, Intercisa Múzeum, 2020.

13. ŐRI Zoltán: Találkozásom a várossal. Dunaújváros, „Dunaújvárosért” Városszépítő és –védő Egyesület, 1999.
14. SZABÓ Tamás: Pentele ezer éve. Dunaújváros, Penteléért Alapítvány, 2008.
15. WEINER TIBOR – VALENTINY KÁROLY: Sztálinváros, Miskolc, Tatabánya. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1959.

Felhasznált és ajánlott források

1. KOVÁCS Henrietta: A közösségfejlesztés alapjai és a többfunkciós közösségi terek. 2017. Online: http://www.kulturalisszemle.hu/7-szam/junior-kutatoi-muhely/kovacs-henrietta-a-kozossegfejlesztes-alapjai-es-a-tobbfunkcios-kozossegi-terek, 2021. március 5.
2. KRONÁSZT Margit – NAGYNÉ HODIK Mónika: 70 éve kezdődött.
   – I. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott-125, 2021. március 30.
   – II. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--2resz, 2021. március 30.
   – III. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--3-resz, 2021. március 30.
   – IV. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--4resz, 2021. március 30.
   – V. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--5resz, 2021. március 30.
   – BUZA Andrea – KESZI Tamás - KRONÁSZT Margit – NAGYNÉ HODIK Mónika. VI. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--6resz, 2021. március 30.
   – VII. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--7resz, 2021. március 30.
   – VIII. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--8-resz, 2021. március 30.
   – IX. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--9resz, 2021. április 14.
   – X. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--10-resz, 2021. április 14.
   – XI. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--11resz, 2021. április 29.
   – XII. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott-12resz, 2021. április 29.

– XIII. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--13-resz, 2021. május 11.

– XIV. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--14resz, 2021. május 13.

– XV. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott-15resz, 2021. június 13.

– XVI. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott-16resz, 2021. június 13.

– XVII. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--17resz, 2021. június 13.

– XVIII. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott--18resz, 2021. június 13.

– XIX. rész. Online: https://www.intercisamuzeum.hu/muzeumblog/70-eve-kezdodott-19-resz, 2021. július 2.

3. NAGYNÉ HODIK Mónika: Gyufásdoboz Mohácsról.
   Online elérhető: https://www.intercisamuzeum.hu/honapmutargya/2015-marcius-honap-mutargya--gyufasdoboz-mohacsrol, 2021. március 18.
4. NAGYNÉ HODIK Mónika: A Dunai Vasmű Építője, az építkezés hetilapja. Propaganda 1950-ből.
   Online elérhető: https://www.intercisamuzeum.hu/honapmutargya/2019-augusztus-honap-mutargya--a-dunai-vasmu-epitoje-az-epitkezes-hetilapja-propaganda-1950bol, 2021. március 18.
5. NAGYNÉ HODIK Mónika: Társadalmi munka az 50-es, 60-as években – Társadalmi munka jelvény Sztálinvárosból.
   Online elérhető: https://www.intercisamuzeum.hu/honapmutargya/2021februar-honap-mutargya--tarsadalmi-munka-az-50es-60as-evekben--tarsadalmi-munka-jelveny-sztalinvarosbol, 2021. március 18.
6. 1961. november 25-től Dunaújváros lett Sztálinváros új neve: http://www.jakd.hu/index.php?p=evfordulo&id=986&fbclid=IwAR1FFs9e36vJTMDETJaiplpPT_K1nGZAABtQX5ojXvHPpcVETnqajPUV0C4, 2021. július 9.
7. A közösségépítés napjainkban – Stratégiai alapok. Online: https://www.pr-blog.hu/a-kozossegepites-alapjainak-strategiaja, 2021. március 5.

Fényképek[100]

1. kép 1952. május 1.

2. kép 1953. május 1. - a Vasmű énekkarának fellépése a szabadtéri színpadon

[100] A csatolt fényképek a dunaújvárosi Intercisa Múzeum fotótárából származnak. Ahol lehetőségem volt rá, jelöltem a leltári vagy gyarapodási számokat.

3. kép A Vidám Park bejárata

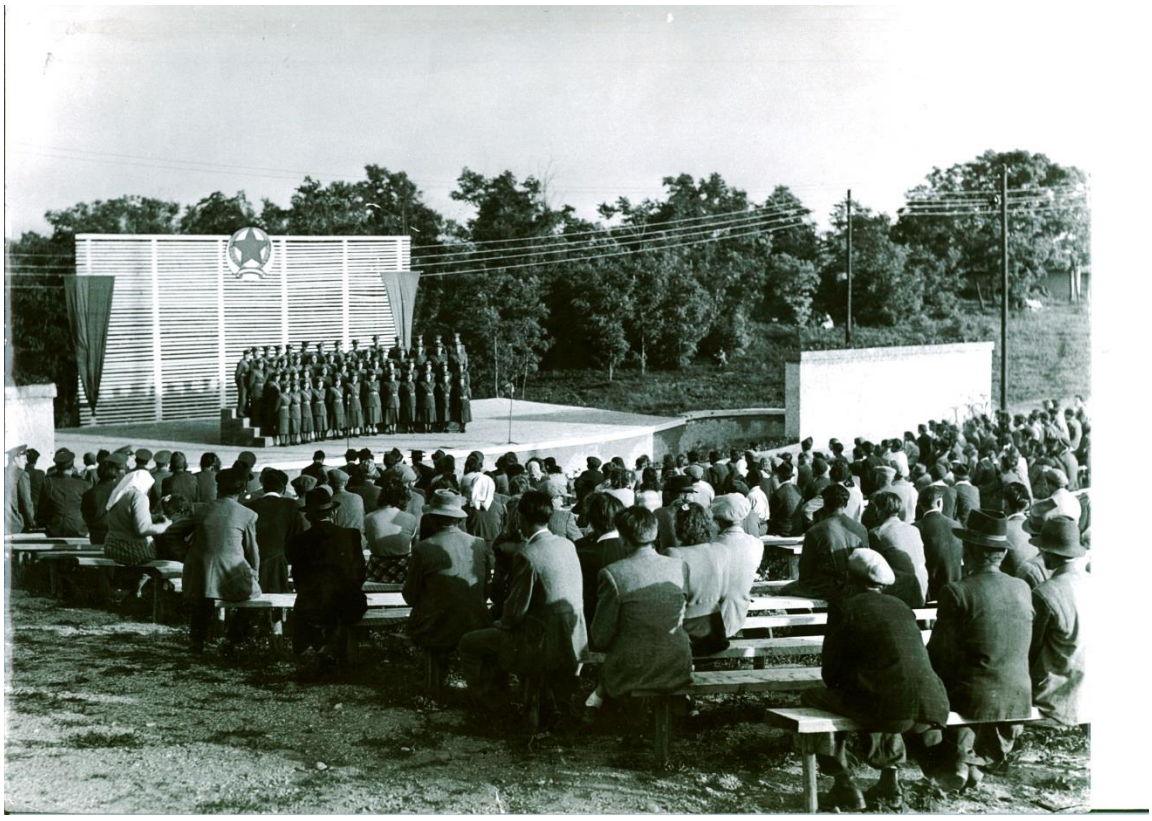

4. kép Szabadtéri színpad

5. kép Balettoktatás – ritmusgyakorlat

6. kép A Sztálin Vasmű Gépgyárának énekcsoportja 1953-ban

7. kép Énekkari próba Székely Endre vezényletével 1953-ban

8. kép Az Építők művészegyüttese 1974-ben

9. kép Az Építők művészegyüttese 1974-ben

10. kép Kodály Zoltán 1965-ös látogatása

11. kép Hangverseny a Bartókban

12. kép Az 1952-es focicsapat

13. kép Váltófutás 1954-ben

14. kép Focimecssen[101]

[101] 78.109.1. ltsz. fénykép.

15. kép Pálóczi István sakkozó

16. kép Uszoda[102]

[102] 74.69. ltsz. fénykép.

17. kép Uszoda[103]

18. kép Vendégek a sporttelepen 1954-ben

[103] 74.70. ltsz. fénykép.

1969. A gyárunkban rendezett önkéntes tűzoltóversenyen a női csapat is részt vett.

19. kép Önkéntes tűzoltóverseny 1969-ben

1969. Az önkéntes tűzoltóverseny egyik pillanata.

20. kép Önkéntes tűzoltóverseny 1969-ben

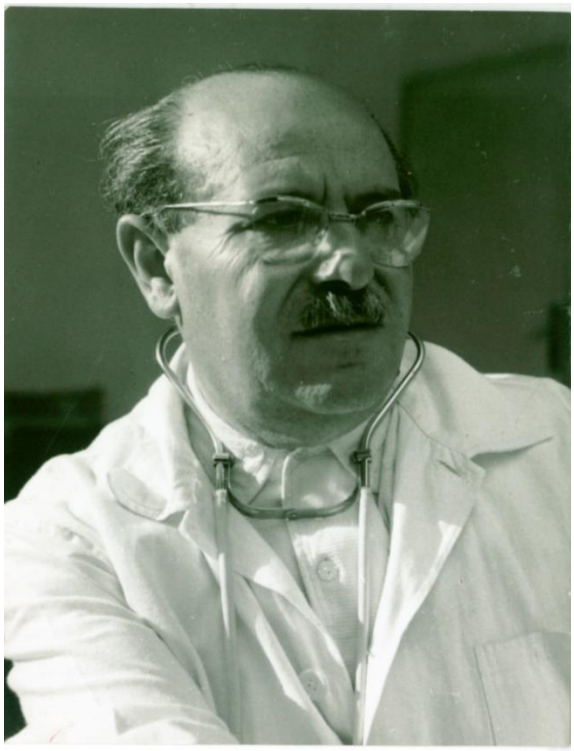

21. kép Dr. Groszman Sándor

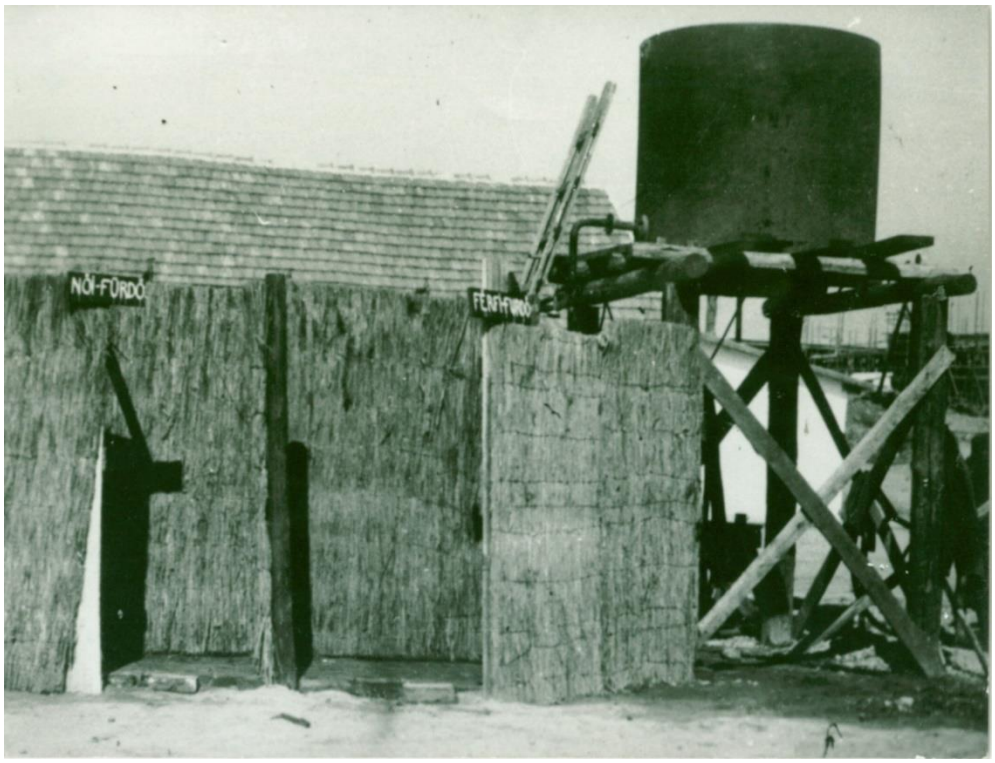

22. kép Fertőtlenítőállomás[104]

[104] 78.89.1. ltsz. fénykép.

23. kép A városi fektető egyik kórterme 1951-ben

24. kép Műtét 1953-ban

25. kép Szeptikus kezelő az 1950-es években

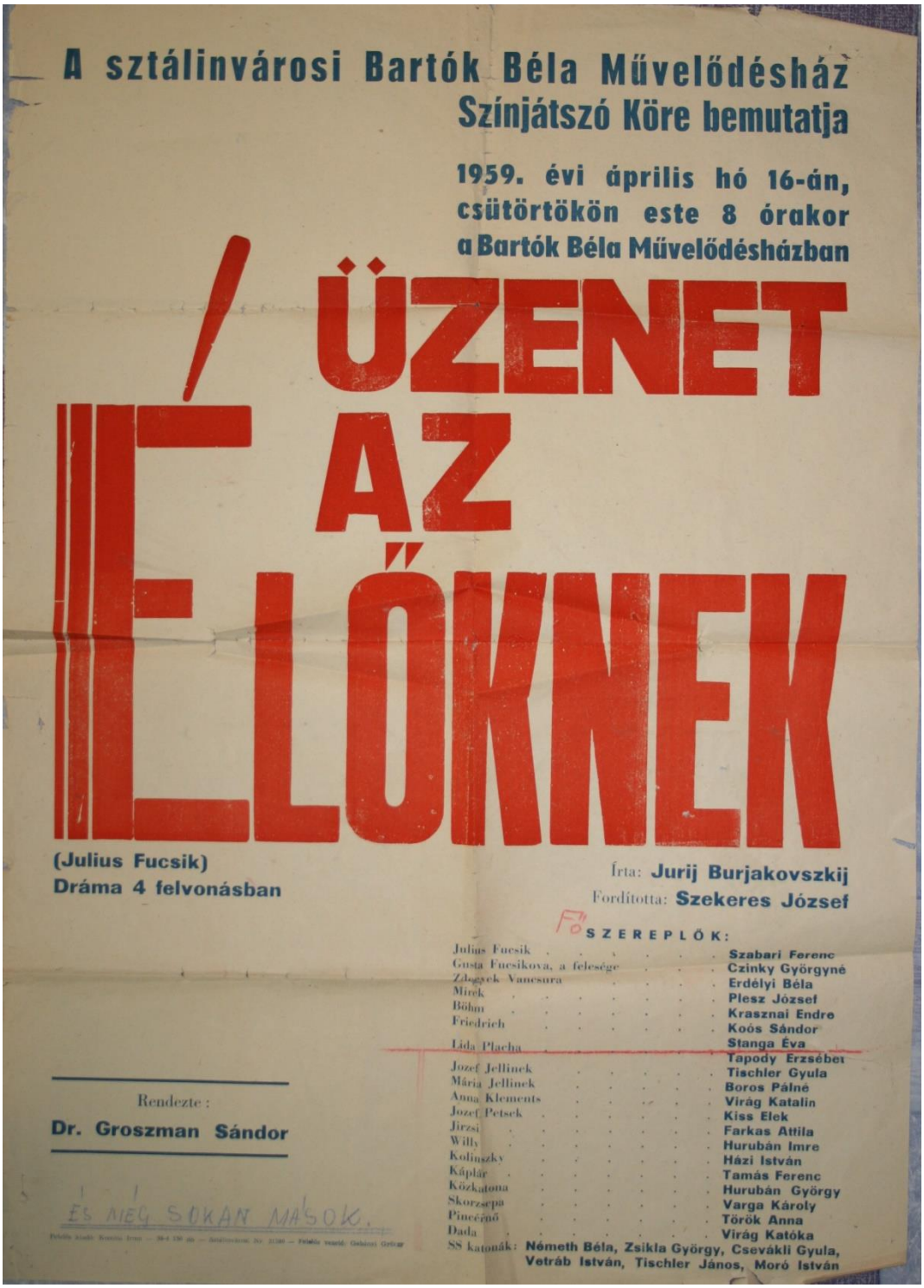

26. kép A Dr. Groszman által rendezett "Üzenet az élőknek" című darab plakátja

27. kép 1960 körüli május 1-i felvonulás: dr. Liptai, dr. Groszman és dr. Pálfi[105]

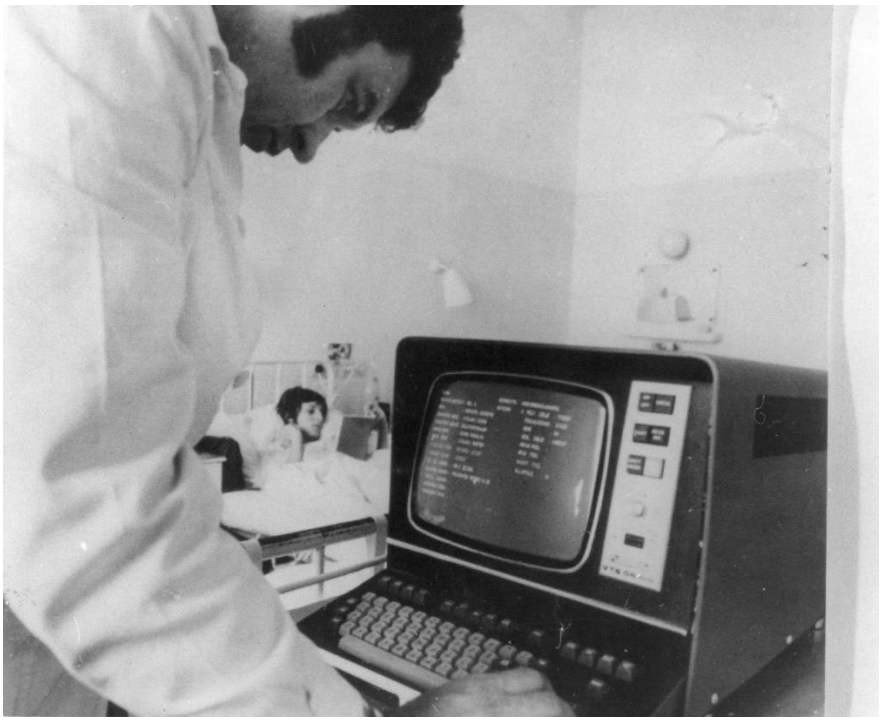

28. kép Az első számítógép 1970-ben[106]

[105] Szent Pantaleon Kórház – archívum.
[106] Szent Pantaleon Kórház – archívum.

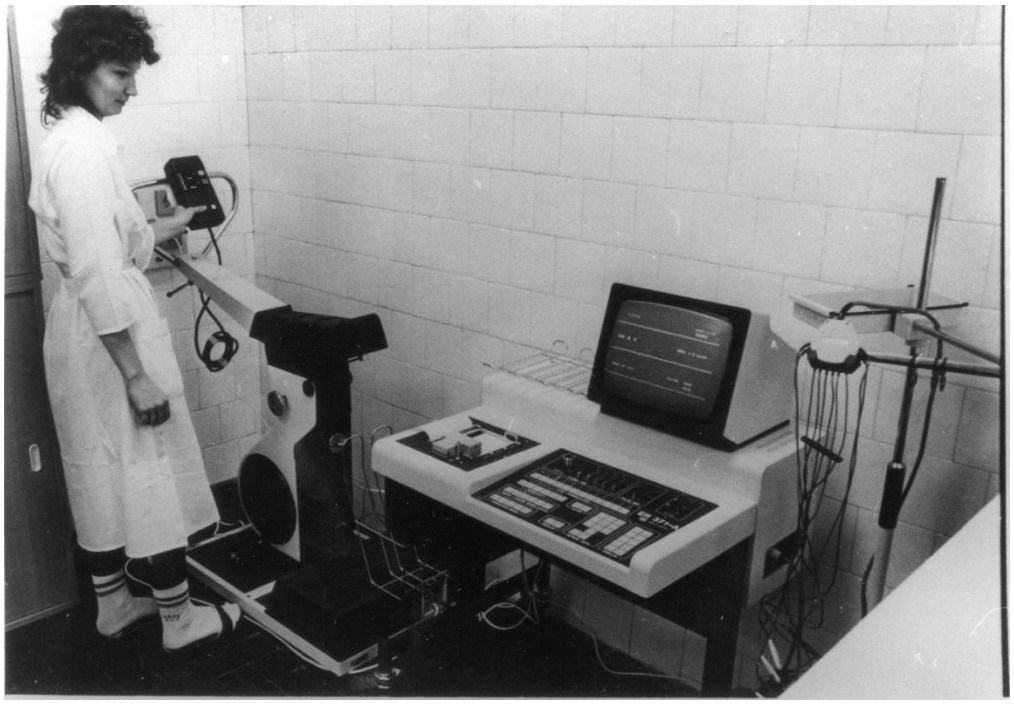

29. kép Központi EKG[107]

30. kép Mentőudvar[108]

[107] Szent Pantaleon Kórház – archívum.
[108] Szent Pantaleon Kórház – archívum.

31. kép Tűz volt az I. sz. Rendelőintézetben[109]

32. kép Tűz volt az I. sz. Rendelőintézetben[110]

[109] Szent Pantaleon Kórház – archívum.
[110] Szent Pantaleon Kórház – archívum.

33. kép A központi betegfelvételi iroda 1978. márciusában[111]

34. kép Inkubátor 1981-ban Bondorné Jutkával[112]

[111] Szent Pantaleon Kórház – archívum.
[112] Szent Pantaleon Kórház – archívum.

35. kép A D-szárny építési munkálatai[113]

36. kép A II. számú Rendelőintézet átadása[114]

[113] Szent Pantaleon Kórház – archívum.
[114] Szent Pantaleon Kórház – archívum.

37. kép Szülészeti műtő[115]

38. kép A régi pszichiátria egyik folyosója[116]

[115] Szent Pantaleon Kórház – archívum.
[116] Szent Pantaleon Kórház – archívum.

39. kép Labor[117]

40. kép Nővértanfolyam 1989-ben[118]

[117] Szent Pantaleon Kórház – archívum.
[118] Szent Pantaleon Kórház – archívum.